

Tarih Okulu Dergisi (TOD)	Journal of History School (JOHS)
(2026), 19(83), 4409-4447	
Özgünlük kontrolü	Authenticity process
	
http://dx.doi.org/10.29228/joh.82078	
Makale türü: Araştırma makalesi	Article type: Research article
Geliş tarihi 15.05.2025	Submitted date
Kabul tarihi 12.01.2026	Accepted date
Elektronik yayın tarihi 06.10.2026	Online publishing date
Atıf Bilgisi / Reference Information	
Dinçkan, A. (2026). Avusturya'nın Diaspora Politikası: Hukuki Çerçeve Ve Sosyal Haklar Üzerine Bir Değerlendirme. <i>Journal of History School</i> , 83, 4409-4447.	

AVUSTURYA'NIN DİASPORA POLİTİKASI: HUKUKİ ÇERÇEVE VE SOSYAL HAKLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ayşegül DİNÇKAN¹

Öz

Avusturya'nın göç sürecine bakıldığında, ülkenin Habsburg Monarşisi döneminden itibaren göç veren bir ülke olması, zamanla önemli bir diaspora topluluğunun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Günümüzde Avusturya diasporasını oluşturan yaklaşık bir milyon Avusturyalı kendi topraklarının dışında sürekli bir yaşam sürdürmektedir. Avusturya vatandaşlarının önemli bir kısmı Almanya'da (256.000) yaşamakta; bunu İsviçre (67.500), Birleşik Krallık (41.700) ve ABD'de (40.000) izlemektedir. Küreselleşme çağında diasporaların hem dış politika hem de iç siyaset üzerindeki etkisi belirginleşmiştir. Bu doğrultuda Avusturya devleti, yurt dışındaki vatandaşlarına bazı alanlarda sınırlı kalmakla birlikte bir dizi politika geliştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Avusturya'nın diaspora politikasını sistematik bir analitik çerçeve ışığında incelemek ve bu politikaların diaspora beklentilerini ne ölçüde karşıladığını değerlendirmektir. Çalışma, 1945 – 2025 dönemine ait hukuki, kurumsal ve resmi kaynakların doküman analizi yöntemiyle incelenmesine dayanmaktadır. Çalışma sonuçları, Avusturya'nın diaspora politikasının genel olarak tarihsel sorumlulukları gözettiğini, ancak vatandaşlık, siyasi katılım ve sosyal haklar bakımından eksiklikler taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle daha kapsayıcı ve liberal reformlara ihtiyaç duyulduğunu ifade etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Avusturya, Diaspora Politikası, Çifte Vatandaşlık, Oy Kullanma Hakkı.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-mail: aysegul.dinckan@tau.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7848-483X.

Austrian Diaspora Policy: An Assessment Of Legal Structures And Social Rights

Abstract

Looking at Austria's migration process, the fact that the country has been a source of migration since the Habsburg Monarchy period has paved the way for the formation of a significant diaspora community over time. This longstanding pattern has resulted in the establishment of a significant Austrian diaspora, which currently encompasses approximately one million members who reside abroad. In the era of globalization, diaspora communities have an increasingly pronounced influence on both foreign and domestic politics. Accordingly, Austria has introduced a series of policies for its citizens living abroad, although these measures remain limited in scope. The study aims to examine Austria's diaspora policy within a systematic analytical framework and to evaluate the extent to which these policies meet the expectations of the diaspora. The study is based on a document analysis of legal, institutional, and official sources from the period between 1945 and 2025. The findings indicate that, while Austria's diaspora policy is generally aligned with its historical responsibilities, there are deficiencies in areas such as citizenship, political participation, and social rights. Consequently, more inclusive and liberal reforms are necessary to address these inadequacies.

Keywords: Austria, Diaspora Policy, Dual Citizenship, Voting Rights.

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada, diasporadaki vatandaşların hem dış politika hem de bölgesel politika için rolü köklü bir değişim geçirmiştir. Diasporalar ise çoğunlukla ana vatan ile göç ülkeleri arasında köprü işlevi görmektedir. Ana vatanlarda, özellikle seçim dönemlerinde siyasi partiler ülkenin diasporasını kendi çıkarları için harekete geçirmeye çalışmaktadır.

Avusturya'nın diaspora politikaları, güncel gereksinimlerin yanı sıra Nazi döneminde ülkeyi terk etmek zorunda kalan Avusturyalıları yönelik sorumlulukları da kapsamaktadır.

Avusturya, Habsburg Monarşisi döneminde ağırlıklı olarak göç veren, 20. yüzyılın ortasından itibaren göç alan bir ülkedir. Avusturya'nın dünya çapında yaklaşık bir milyonluk bir diaspora varlığının bulunduğu tahmin edilmektedir (Pink, 2017). Ülkenin "onuncu eyaleti" olarak ifade edilen bu kitle 9 milyonu aşkın nüfusa sahip Avusturya için önemli görevler üstlenme potansiyeline sahiptir.

Avusturya diasporası ve buna yönelik devlet politikaları üzerine mevcut literatür incelendiğinde, çalışmaların büyük ölçüde betimleyici nitelikte olduğu, konunun 1945-2025 arası tarihsel-hukuki gelişim süreci içinde bütüncül olarak ele alınmadığı görülmektedir. Mevcut çalışmalar ya belirli bir konuya odaklanmakta (örn. yurt dışı oy kullanma hakkı üzerine Dujmovits, 2000; çifte vatandaşlık üzerine Bauböck & Valchars, 2021) ya da Avusturya'nın diaspora politikasını Ragazzi'nin (2014) tipolojisi gibi derinlemesine analitik bir çerçeve içinde sistematik olarak değerlendirmemektedir. Türkçe literatürde ise Avusturya'nın diaspora politikasını bütüncül ve analitik bir çerçevede ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, Avusturya devletinin yurt dışında yaşayan vatandaşlarına veya Avusturya kökenli kişilere yönelik politikalarını sistematik olarak ortaya koyup değerlendirmektedir. Bu değerlendirme, Ragazzi'nin (2014) ortaya koyduğu beş boyutlu (sembolik, kültürel, vatandaşlık, sosyo-ekonomik, bürokratik kontrol politikaları) tipolojik çerçevesi ve bu çerçevenin devletleri diaspora hakları bakımından ayırtıran ikinci analitik eksenini olan hak tanıma/katılım ile kısıtlama/denetim ışığında yapılacaktır. Bu bağlamda, çalışmada Avusturya'nın 1945-2025 yılları arasında diaspora politikası kapsamında gerçekleştirdiği yasal düzenlemelerin ülke diasporasının beklentilerini hangi ölçüde karşıladığı da değerlendirilecektir.

Çalışmada ilk olarak “Diaspora” kavramı ele alınmakta, akabinde Avusturya Diasporasının tarihine ve güncel durumuna dair genel bir bakış sunulmaktadır. Bunun yanı sıra, yurt dışındaki Avusturyalıların meseleleriyle ilgilenen Avusturya'daki yerel ve yurt dışındaki kurumlara yer verilmektedir. Daha sonra Avusturya Diasporasında dikkat çekici bir önceliğe sahip olan oy kullanma hakkı ve vatandaşlık hakkı gibi konular incelenmektedir. Takiben, Avusturya'nın Diasporasına sunduğu sosyal haklara ve hizmetlere, bunun yanı sıra sosyal koruma uygulamalarına değinilmektedir. Son olarak, Avusturya'nın diasporasına yönelik kültürel hizmetleri ve kurumsal uygulamaları ele alınmaktadır. Sonuç kısmında Avusturya Diaspora Politikasına ilişkin genel bir değerlendirme sunulmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma, Avusturya'nın 1945-2025 döneminde diaspora politikası kapsamında geliştirdiği hukuki düzenlemeleri ve kurumsal uygulamaları incelemek amacıyla nitel doküman analizi desenine dayanmaktadır. Doküman analizi, resmî belgeler, yasal metinler, istatistikler, kurumsal raporlar vb. yazılı materyallerin sistematik olarak incelendiği bir nitel yöntem olmakla beraber, özellikle devlet politikalarının tarihsel gelişimini ve hukuki çerçevesini incelemek için uygun bir

metot olarak değerlendirilmektedir. Doküman analizi prosedürü çerçevesinde ise çalışma dört temel aşamada yürütülmüştür: bulma (finding), seçme (selecting), değerlendirme (appraising) ve sentezleme (synthesizing).

Veri Kaynakları ve Bulma (Finding)

Çalışma kapsamında, Avusturya'nın diaspora politikasına dair bir veri seti oluşturulmuş, tarama stratejisi Ragazzi'nin (2014) diaspora politikalarına dair geliştirdiği beş boyutlu analitik çerçevesi (sembolik, kültürel, vatandaşlık, sosyo-ekonomik ve bürokratik kontrol politikaları) dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda dört ana kaynak grubundan yararlanılmıştır:

Yasal metinlere erişim, Avusturya'nın resmi hukuki veri tabanı olan RIS (Rechtsinformationssystem des Bundes) üzerinden sağlanmış; 1945-2025 tarih aralığında yapılan tarama sonucunda doğrudan yurt dışındaki vatandaşlara yönelik hükümleri içeren düzenlemeler çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda, özellikle Vatandaşlık Yasası ve ilgili değişiklikleri, Seçim Kanunları, Sosyal Güvenlik Yasası analiz edilmiştir.

Kurumsal belgelere erişim sağlamak amacıyla Avusturya Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı (BMEIA), Avusturya Emeklilik Sigortası Kurumu (PVA), Avusturya Parlamentosu ve Dünya Yurt Dışı Avusturya Dernekleri Birliği (AÖWB) resmi internet siteleri ve yayınları taranmıştır.

Avusturya Diaspora topluluğunun verilerini incelemek adına yine AÖWB'nin anket raporları taranmıştır. Bu anketler, belirli bir katılımcı grubunun görüşlerini yansıtmaktadır ve tüm Avusturya diasporasını temsil etme iddiası taşımamaktadır.

Akademik literatür taraması ise diaspora politikası, vatandaşlık, sosyal koruma ve Avusturya göç tarihi üzerine yayımlanmış kaynaklarla sınırlı tutulmuştur.

Seçme (Selecting)

Belgelerin seçiminde ise üç ölçüt kullanılmıştır:

Belgenin 1945-2025 dönemine ait olması,

- Belgenin doğrudan yurt dışında yaşayan Avusturya vatandaşlarına yönelik bir düzenleme ya da uygulama içermesi,
- Belgenin resmi/birincil kaynak niteliği taşıması ya da resmi kaynaklara doğrudan atıfla ikincil literatürden gelmesi.

Bu çerçevede, Avusturya'nın genel dış politika ve dış kültür politikası uygulamaları, diasporaya özgü bir işlev veya düzenleme içermiyorsa kapsam dışı bırakılmıştır.

Bowen (2009), dokümanların bağlam sağlama, veri sunma ve bulguları doğrulama gibi beş temel işlevi olduğunu belirtir. Bu çalışmada da dokümanlar, Avusturya diaspora politikasının tarihsel gelişimini izlemek ve veri kaynaklarından elde edilen bulguları doğrulamak amacıyla kullanılmıştır.

Değerlendirme ve Sentezleme (Appraising & Synthesizing)

Analiz birimi, 1945-2025 döneminde yürürlüğe giren tekil yasal düzenlemeler ve kurumsal uygulamalardır. Seçilen belgeler Bowen'in (2009) analiz aşamaları olan belgenin gözden geçirilmesi (skimming), derinlemesine okunması (reading) ve yorumlanması (interpretation) adımlarıyla incelenmiştir. Bu süreç içerik ve tematik analiz unsurlarını bir arada bulundurmaktadır. Bu çalışmada içerik analizi, belgelerin seçim ölçütleri doğrultusunda sınıflandırılması ve kodlanması aşamalarında; tematik analiz ise kodların Ragazzi'nin (2014) tipolojisi rehberliğinde temalar halinde gruplanması aşamasında uygulanmıştır. Bowen (2009), önceden belirlenmiş kodların kullanılabilceğini belirtmektedir; bu çalışmada da Ragazzi'nin (2014) diaspora politikası tipolojisi, tümdengelsel bir çerçeve olarak önceden belirlenmiş kodların oluşturulmasında rehber olmuştur. Bu doğrultuda:

Birinci aşamada belgeler hızlıca gözden geçirilerek genel yapıları ve içerikleri hakkında ön bir değerlendirme yapılmıştır.

İkinci aşama olan derinlemesine okumada seçilen belgeler dikkatle okunmuş, belgelerin amacı, hedef kitlesi ve kapsamı gibi boyutlar incelenmiştir. Çalışma konusuna dair tekrar eden kavramlar, düzenlemeler ve uygulamalar kodlanmıştır (örn. istisnai vatandaşlık, posta yoluyla oy kullanma).

Yorumlama ve sentezleme aşamasında ise oluşturulan kodlar Ragazzi'nin (2014) tipolojisi rehberliğinde dört ana tema altında gruplandırılmıştır: vatandaşlık, siyasi katılım (oy kullanma hakkı), sosyal koruma ve kültürel hizmetler. Çalışmada siyasi katılım ayrı bir analitik kategori olarak ele alınmıştır, zira Avusturya diasporasına yönelik oy hakkı düzenlemeleri, vatandaşlık konusundan farklılaşan ve kendine özgü yoğun bir yasal çerçeve sunan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Sembolik ve kültürel boyutlar ise Avusturya'nın analiz edilen çalışmaları/düzenlemeleri içinde büyük oranda örtüştüğü için kültürel hizmetler başlığı altında birleştirilmiştir. Ragazzi'nin (2014) bürokratik kontrol boyutuna ait göstergelerin (hareket kısıtlaması, izleme amaçlı kimlik belgesi)

Avusturya'nın incelenen düzenlemelerinde ayrı ve baskın bir örüntü oluşturmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu boyut ayrı bir analiz teması olarak ele alınmamıştır. Bunun yerine kodlama sürecinde her bir temaya ait belgeler incelenirken bürokratik kontrol niteliği taşıyan noktalar (mevcutsa) ilgili temanın içinde not edilmiştir.

Tüm orijinal belgeler tekrar gözden geçirilerek, elde edilen bulgular Ragazzi'nin (2014) hak tanıma/katılım ile kısıtlama/denetim eksenini çerçevesinde yorumlanmış ve tartışma bölümünde bütüncül değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmanın temel sınırlılığı, birincil veri toplama (örneğin diaspora üyeleriyle görüşme) içermemesi ve değerlendirmenin resmî belgeler ile ikincil anket verilerine dayanmasıdır.

DİASPORA KAVRAMI

“Diaspora” kavramı, özellikle küreselleşme bağlamında, sosyal bilimlerde alanında önemli bir yer almaktadır. Uluslar ötesi göçün arttığı bir çağda, “diaspora” kavramını ulus-devlet sınırlarının ötesinde yeni bir kolektif kimlik biçimini tanımlamak için anahtar bir terim olarak görmek mümkündür (Tölölyan, 1991, s. 6). Robert Hettlage’a göre “diaspora” kavramı, siyasi-sosyolojik anlamda, yabancı toplumlarda azınlık olarak yaşayan ve iki aidiyet arasında hareket eden etnik veya etno-ulusal grupların coğrafi dağılımına işaret etmektedir (Hettlage, 1993, s. 77).

Yunanca’dan (διασπορά) gelmekte olan “diaspora” kelimesi “dağılma” ya da “yayılma” anlamını taşımaktadır ve bir ulusa dahil kişilerin ana vatanlarının dışında bir bölgeye azınlık olarak yerleşmiş ve kendi ana vatanlarından ayrılmış bir kolu olarak ifade edilir. Kelimenin ilk kullanımı eski Yunanlılara dayansa da, kavram uzun yıllar başta Yahudiler olmak üzere ana vatanlarından ayrılmış homojen toplulukların tanımlanmasında kullanılmıştır. Günümüzde ise diaspora kavramı çok çeşitli etnik gruplar için geçerli bir terimdir (Cohen, 1997, s. 4).

Diaspora konusunda bilimsel olarak yaygın çalışmalar yapılmasında sıralanan sebeplerin başında İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra değişen siyasi, ekonomik ve hukuki koşullar gelmektedir. Bahsi geçen sorunlar diaspora topluluklarının sayısında fiili bir artışa ve göç süreçlerinin çeşitlenmesine sebep olmuştur (Tölölyan, 1991, s. 20). Bilimsel çalışmalar kapsamında da kavram, başlangıçta Yahudi Diasporasına dayalı klasik bir model çerçevesinde ele alınmıştır. Robin Cohen diaspora olgusunu en geniş çapta ele alan çalışmalardan birini ortaya koymuştur. Cohen bir topluluğun diaspora olarak nitelendirilebilmesi için

aşağıdaki kriterlerin mümkün olduğunca çoğunu karşılaması gerektiğini belirtmiştir (Cohen, 1997, s. 27):

- Ana vatanından (genellikle travmatik bir süreçle) iki ya da daha fazla yabancı bölgeye dağılmak;
- Alternatif olarak, iş bulma, ticaret yapma amacıyla göç etmek;
- Ana vatana dair kolektif bir hafıza geliştirmek (özellikle coğrafi konumu, tarihi ve başarıları hakkında);
- Atalarının ana vatanını yüceltmek, o topraklara ortak bir bağlılık duymak ve onu koruma, yeniden inşa etme ya da yeniden yaratma isteği taşımak;
- Genel olarak kabul gören bir geri dönüş hareketi geliştirmek;
- Ortak bir geçmiş bilinci ve geleceğe dair bir inanç temelinde şekillenen güçlü bir etnik kimlik duygusu taşımak;
- Göç edilen toplumlarla zorlu ilişkiler yaşamak;
- Farklı ülkelerde yaşayan aynı etnik gruptan bireylerle dayanışma içinde olmak;
- Çoğulculuğu benimseyen toplumlarda “kültürel olarak zenginleştirici” bir yaşam sürebilme potansiyeline sahip olmak.

Robin Cohen, diasporaları Mağdur Diasporalar (victim diasporas), İş Gücü Diasporaları (Labour diasporas), Ticaret Diasporaları (trade diasporas), İmparatorluk Diasporaları (Imperial diasporas) ve Kültürel Diasporalar (cultural diasporas) olarak beş kategoriye ayırmıştır. Yahudi, Afrikalı ve Ermeni diasporalarını mağdur diasporalar; Çinli ve Lübnanlı diasporaları ticaret; İngiltere'deki Batı Hint Adaları kökenli toplulukları kültürel; İtalya'dan ABD'ye göç eden kitleler ile Avrupa ülkelerindeki Türk ve Kuzey Afrikalı toplulukları ise iş gücü diasporaları kapsamında değerlendirmiştir (Cohen, 1997, s. 57). İmparatorluk diasporaların, Avrupa ulus-devletlerinin emperyal genişlemesi sırasında ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Cohen, 1997, s. 67).

Cohen'in tipolojisi, birbiriyle kıyaslanamaz kategorilere dayandığı ve diasporaların içsel homojenliğini varsaydığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Kendisi, ortak siyasi hedefleri olan, içsel ayrışmalardan arınmış, organik bir diaspora topluluğu fikrini öne sürmektedir (Anthias, 1998, ss. 563 - 565). Ancak postmodern diaspora yaklaşımları, bu iç farklılıklara alan açarak diasporaların daha dinamik ve çok boyutlu bir yapı olduğunu vurgulamaktadır.

Bu çerçevede Avusturya Diasporasını ele aldığımızda, bu grubu farklı göç süreçleri, siyasi ve ekonomik motivasyonlar ile çeşitlenen çok katmanlı bir yapı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Avusturya'dan göç eden bireyler ve topluluklar, ekonomik, kültürel veya politik nedenlerle farklı coğrafyalara

yayılmış ve diaspora içinde heterojen kimlikler oluşturmuştur. Bu nedenle, Avusturya Diasporasının da geleneksel diaspora tanımlarının ötesinde, değişken ve dinamik bir yapı olduğunu ifade etmek mümkündür.

Diaspora kavramına ilişkin bu tartışmalar, aslında çalışmanın ana konusu olan diaspora politikasının analiz edilmesi için bir zemin niteliğindedir. Zira diaspora olgusu kadar, devletlerin kendi diasporası ile ilişki kurma şeklini ve bu ilişkiyi hangi politik araçlarla yönettiğini de kavramsallaştırmayı gerektirmektedir. Bu çalışmada diaspora politikası, Ragazzi (2014) tarafından geliştirilen beş boyutlu analitik bir çerçeveye dayandırılacaktır: sembolik, kültürel, vatandaşlık, sosyo-ekonomik ve bürokratik kontrol politikaları. Ragazzi'nin ortaya koyduğu tipoloji, devlet-diaspora ilişkilerinin sistematik olarak sınıflandırılması ve bu ilişkileri ikinci analitik eksen olan hak tanıma/katılım ve kısıtlama/denetim ekseninde değerlendirilmesi açısından bu çalışma kapsamı için uygun bir araç sunmaktadır.

Ragazzi (2014), bu boyutlar ve eksen temelinde yaptığı istatistiksel kümeleme analizi ile (çoklu uyum analizi) devletleri beş ideal tipe ayırmaktadır:

- Expatriate (yurt dışı vatandaşı) devlet: Kültürel ve eğitim politikalarına odaklanan, yüksek gelirli 'expat' nüfusuna hizmet sunan devletlerdir (İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya). Bu devletler dış oy hakkı sunabilir, ancak bu zorunlu bir unsur değildir; asıl ayırt edici özellikleri kontrollü okullar ve tam finanse kültür merkezleri gibi eğitim-kültür yatırımlarıdır.
- Closed (kapalı) devlet: Nüfusunun hareketini sıkı biçimde kısıtlayan veya kısıtlamaya çalışan, yurtdışında polislik uygulayan ve dış oy hakkı tanımayan devletlerdir (Küba, Kuzey Kore, İran, Demokratik Kongo Cumhuriyeti). Bu devletlerde ikamet kaybı, okul ve sosyal yardım eksikliği gibi unsurlar da yaygındır.
- Global-nation (küresel ulus) devlet: Diaspora politikası özelliklerinin en geniş yelpazesini sergileyen, nüfusuna en çok hak tanıyan devletlerdir (Meksika, İrlanda, Yunanistan, Rusya, Hindistan, Fas, Etiyopya). Bu devletler lobiciliği teşvik eder, köken kimlik belgesi sağlar, dönenler için sosyal yardım sunar ve diaspora konferansları düzenler; karşılığında diasporadan ekonomik ve siyasi kaynak devşirmeyi hedefler.
- Managed labor (yönetilen işgücü) devlet: Dönenler için yatırım şemaları sunmaya öncelik veren devletler (Brezilya, Filipinler, Polonya, Ürdün, Kolombiya, Jamaika, Ukrayna, Mısır, Bangladeş). Bu devletlerde büyük bir göçmen nüfusu bulunmakla birlikte kapsamlı bir politika geliştirilmemiş olabilir ya da politika ağırlıklı olarak iş gücü ve döngüsel göçe odaklanmıştır.

- Indifferent (ilgisiz) devlet: Diasporasına yönelik sembolik etkinlikler düzenlemeyen ve genel bir ilgisizlik sergileyen devletlerdir (Lübnan, Avustralya, Belçika, Nijerya, ABD). Bu devletler ne yatırım şeması sunar ne de lobcilik faaliyetini teşvik eder; literatürde sıkça göz ardı edilen bir kategori olarak öne çıkar.

Bu çerçevede, Avusturya'nın diaspora politikasının söz konusu ekseninde ve 5 devlet tipinden hangisine yakın konumlandığı, ilerleyen bölümlerde Ragazzi'nin tipolojisi temel alınarak tartışılabilecektir.

AVUSTURYA DİASPORASININ TARİHİ

Avusturya tarihine bakıldığında, ülke her zaman göç alan ve aynı zamanda göç veren bir ülke konumunda olmuştur. 18. yüzyılın ortalarına kadar Habsburg Monarşisinde gerçekleşen göç hareketlerinin sebeplerinin daha çok dini ya da siyasi olduğu görülmektedir (Neyer, 1996, s. 14).

Sanayileşmenin ivme kazanması ve ulaşım olanaklarının artması, göçü kitlesel bir harekete dönüştürmüştür. Tarım ekonomisindeki kriz ve bunun sonucunda ortaya çıkan işsizlik (Faßmann & Münz, 1996, s. 47) nedeniyle, 1876-1910 yılları arasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan göç eden yaklaşık 5 milyon kişinin %30'u Avrupa'da kalırken, %70'i denizaşırı ülkelere göç etmiştir. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'ne 2.953.587, Arjantin'e 358.507 ve Kanada'ya 157.969 kişi göç etmiştir (Chmelar, 1992, s. 78). 1901-1910 yılları arasında göç zirveye ulaşmış; ABD'ye (sanayileşme sebebiyle) gelen göçmenlerin %24,4'ünü Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan gelen göçmenler oluşturmuştur. Bu göçmenlerin yarısından fazlası İmparatorluğun Avusturya bölgesindendir (Neyer, 1996, s. 15).

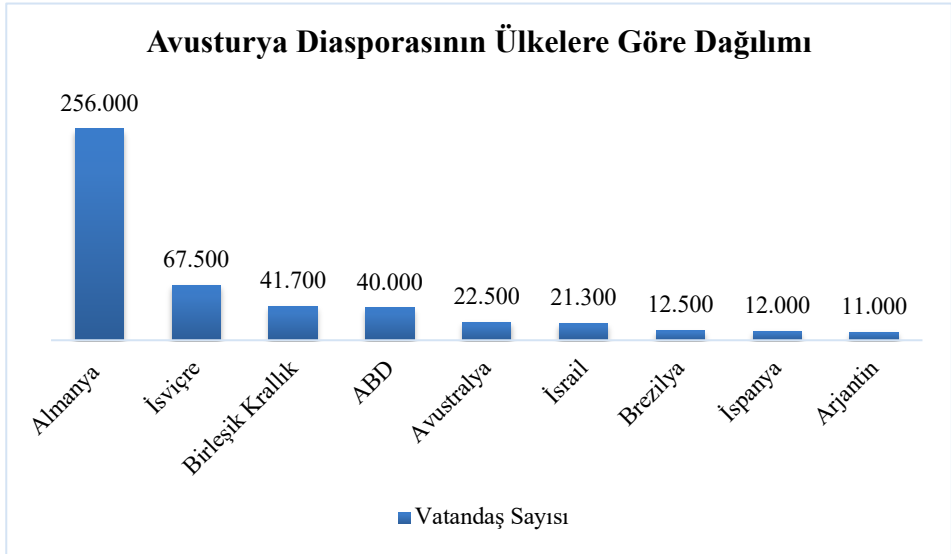
Göç edilen ülkelere bakıldığında, denizaşırı ülkeler arasında Arjantin, Brezilya veya Kanada; Avrupa'da ise sanayileşme nedeniyle Almanya öne çıkmıştır. 1910'da Almanya'da toplam 622.655 Avusturyalı yaşamaktaydı (Faßmann & Münz, 1996, s. 44).

Birinci ve ikinci dünya savaşının arasındaki dönemde, özellikle Nazi Rejimi sırasında, başta Yahudi vatandaşlar olmak üzere sırasıyla bazı siyasetçiler, aydınlar ve sanatçılar ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve bunların çoğu İngiltere'yi tercih etmiştir. Bahsi geçen dönemde Avusturya ciddi bir ekonomik sıkıntı ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte Habsburg Monarşisi iki bağımsız ülkeye dönüşmüş, bu süreçte Avusturya büyük bir güçten küçük bir devlete dönüşmüştür.

Bu dönüşüm, işsizliğin hızla artmasına neden olmuştur (John, 1996, s. 83). Fakat bir yandan göç edilen ülkelerin göçü kısıtlayan düzenlemeleri, diğer yandan göçün artan masrafları kitlesel göçü kısmen engellemiştir. Getirdiği kota sistemine rağmen Amerika Birleşik Devletleri bu dönemde denizaşırı göç edilen ülkeler arasında ilk sırada yer almaya devam etmiştir (Neyer, 1996, s. 17).

Nitekim Avusturya Devleti, Amerika Birleşik Devletleri ile 50 bin işsizin ülkeye kabul edilmesi için dilekçe ile başvuruda bulunmuş (John, 1996, s. 95), aynı zamanda yurt dışına göç edilmesini teşvik etmeye devam etmiştir.

Avusturya'nın Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı'nın sayfasında (Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten [BMEIA], 2025c) açıklanan güncel verilere göre, yaklaşık 624.800 Avusturyalı yurt dışında yaşamaktadır²:

Şekil 1. Avusturya Diasporasının Ülkelere Göre Dağılımı

² Yurt dışında bulunan Avusturyalılar için yurt dışındaki ikametini bildirmek veya dış temsilciliklerde herhangi bir kayıt yaptırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu sebeple, Avusturya devleti ilgili Bakanlığı'nın sayfasında yurt dışında bulunan vatandaşlarının www.auslandsregistrierung.bmeia.gv.at sayfasından kaydolmasını tavsiye etmektedir.

2019 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Avusturyalıların %44,6'sı iş gücü olarak, %41'i özel sebeplerden dolayı, %15,9'u eğitim sebebiyle, %1'i ise siyasi sebeplerle³ göç ettiğini belirtmiştir (Auslandsösterreicher-Weltbund, 2019, s. 27).

“AVUSTURYALI” KAVRAMI

Resmi kayıtlara göre yarım milyonu aşkın Avusturyalı'nın yurt dışında bulunduğu açıklansa da daha önce de bahsedildiği gibi 1 milyon civarında Avusturya kökenli vatandaşın dünya genelinde yaşadığı bilinmektedir. Bu sebeple yurt dışında yaşayan Avusturya kökenliler genelde ikiye ayrılmaktadır: “Pasaportlu Avusturyalı” (Passösterreicher) ve “Kalben Avusturyalı” (Herzensösterreicher) (Dujmovits, 2000, s. 15).

“Yurt dışında yaşayan Avusturyalılar” ifadesi dar anlamda yorumlanıyorsa “Pasaportlu Avusturyalılar”, yani Avusturya vatandaşlığına sahip olan, ancak ikamet Avusturya'da olmayan kişileri ifade etmektedir. Daha geniş anlamdaki ifadesiyle “Kalben Avusturyalılar” farklı bir ülkenin vatandaşlığına geçmiş, ancak kendilerini hala eski vatanları olan Avusturya'ya bağlı hisseden Avusturya kökenli insanları ifade etmektedir. Aynı durum, Avusturya vatandaşlığına hiç sahip olmamış olan, yurt dışındaki Avusturya vatandaşlarının çocukları, torunları, yani yeni nesilleri için de geçerlidir.

Yurt dışında yaşayan Avusturyalıların sayısı uluslararası standartlara göre nispeten yüksektir. Yurt dışındaki Avusturya vatandaşlarının oranı Avusturya'da ikamet eden insanların %5'ini, Avusturya kökenlilerin oranı ise yine Avusturya'da ikamet eden insanların %10'unu geçmektedir. Ayrıca yurt dışındaki Avusturya vatandaşlarının sayısı 2025 yılında, Avusturya'nın Burgenland, Vorarlberg, Salzburg ve Kärnten eyaletlerinin nüfusunu aşmaktadır (Statistik Austria, 2025). Bu sebeple yurt dışındaki Avusturyalılar Avusturya'nın “10. Eyaleti”nin sakinleri olarak ifade edilirler (BMEIA, 2025c).

Bu çalışmada ele alınan mevcut yasal düzenlemelerin (vatandaşlık, oy kullanma hakkı, sosyal güvenlik) büyük çoğunluğu doğrudan “Pasaportlu Avusturyalı”lara uygulanmaktadır. “Kalben Avusturyalı”lar mevcut düzenlemelerin doğrudan kapsamı dışında kalmakla beraber, özellikle çifte vatandaşlığa ilişkin olası yasal değişiklikleri takip ettikleri değerlendirilmektedir (Auslandsösterreicher-Weltbund, AÖWB). Zira bu noktada gerçekleşecek bir yasal değişiklik, Avusturya vatandaşlığını kazanma/yeniden kazanma imkanını doğurabilecektir.

³ %13,8'i başka sebeplerle yurt dışına göç ettiğini ifade etmiştir.

Kültürel hizmetler ise vatandaşlık statüsünden bağımsız olarak her iki grubu da kapsayabilmektedir.

DİASPORAYI TEMSİL EDEN DEVLET KURUMLARI VE ÖZEL KURULUŞLAR

Avusturya'nın, dünyanın 83 ülkesinde büyükelçiliği bulunmakta ve 196 ülke ile diplomatik ilişkiler yürütülmektedir. Ayrıca Avusturya ile yakın kültürel veya ekonomik ilişkileri olan ve çok sayıda Avusturyalının yaşadığı on ülkede konsolosluklar açılmıştır: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Brezilya, Çin, Fransa, Hong Kong (Çin Özel İdari Bölgesi), İtalya, Polonya ve Türkiye (BMEIA, 2025e).

Dış Misyollar, devletlerin yurt dışındaki vatandaşlarla iletişim kurmaları kapsamında geleneksel olarak merkezi bir konuma sahiptir. Avusturya devletinin ise yakın zamana kadar konsolosluk hizmetleri ile ilgili yasal bir zemininin olmaması dikkat çekicidir. 2015 yılına kadar konsolosluk hizmetleri kapsamında sadece Konsolosluk İlişkileri Hakkındaki Viyana Sözleşmesi (Wiener Übereinkommen über konsularische Beziehungen) dayanak oluşturmaktaydı. Bu durum, Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerde temsil edilmeyen vatandaşları için konsolosluk desteğini kolaylaştırmaya yönelik aldığı önlemlere ilişkin 20 Nisan 2015 tarihli ve (Avrupa Birliği) 2015/637 sayılı Konsey Direktifi'nin (Europäische Kommission, 2022) yürürlüğe girmesiyle değişmiştir. Bu süreçte 95/553/EC sayılı Karar yürürlükten kaldırılarak Avusturya konsolosluk hizmetlerinde güncellemeye gidilmiştir. Yürürlüğe giren yasa (Bundesgesetz über die Wahrnehmung konsularischer Aufgaben) ile birlikte, Konsey Direktifi iç hukuka aktarılmış, bunun yanı sıra konsolosluk görevleriyle ilgili olarak hâlihazırda mevcut uygulamaları tanımlanmış, Avusturya Dış Temsilciliklerinin görevleri ve görev kapsamının dışında kalan hususlar belirlenmiştir.

Avusturya dış temsilciliklerinin en önemli politikası, yurt dışındaki vatandaşlara yönelik “temel koruma” politikalarıdır. Avusturya devleti vatandaşlarının yurt dışında yaşadığı sorunlarda yardım sağlamayı, aynı zamanda haklarını ve refahını korumayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, yurt dışındaki Avusturyalıların bulundukları ülkelerde karşılaştıkları sorunlara çözüm bulabilmeleri için gerekli bilgi ve destek sağlanması hedeflenmektedir⁴.

⁴ Maddi zorluklar içinde bulunan yurt dışındaki Avusturyalılar, Yurt Dışında Yaşayan Avusturyalılar Fonu'ndan Auslandsösterreicher-Fonds (AÖF) destek almak için dış temsilcilikler aracılığı ile başvurabilmektedirler. Aşağıda daha detaylı yer verilmektedir.

Avusturya misyonları - destek ve koruma hizmetleri dışında - yurt dışındaki bütün Avusturyalıları için resmî belgeleri (pasaport, kimlik kartı veya vatandaşlık belgesi) düzenleyen yetkili makamlardır. 1 Kasım 2014 tarihinde merkezi nüfus kayıt sisteminin (Zentrales Personenstandsregister) devreye girmesiyle birlikte, Avusturya'daki yetkili makamlardan talep etmeksizin, medeni durum belgelerini de (yani doğum, evlilik ve ölüm belgeleri) (Lühr vd., 2024, s. 115) verebilmektedirler.

Avusturya vatandaşlarının Avusturya makamlarıyla etkileşimini kolaylaştırmak için cep telefonu imzası uygulaması hayata geçirilmiştir. Bu sistem, “sanal kimlik kartı” görevi görerek kullanıcıların resmi işlemlerini dijital ortamda gerçekleştirmesine olanak tanımıştır. Örneğin, belge talebi veya seçim pusulası başvurusu gibi işlemler, özellikle Avrupa Birliği (AB) içinde, eIDAS⁵ yönetmeliği kapsamında tanınarak yapılabilmektedir. Cep telefonu imzasının kullanımı için öncelikle etkinleştirilmesi gerekmektedir. Bu işlem, Avusturya'daki kayıt merkezlerinde ve sadece AB ülkelerindeki bazı Avusturya temsilciliklerinde gerçekleştirilmekteydi. 5 Aralık 2023 itibarıyla cep telefonu imzasından ID Austria sistemine geçilmiştir. ID Austria, elektronik imzanın yanı sıra daha gelişmiş bir dijital kimlik doğrulama sistemi sunmaktadır. ID Austria, cep telefonu imzası (Handy-Signatur) ve vatandaş kartının (Bürgerkarte) bir devamı niteliğindedir (Österreichs digitales Amt, 2025). Yurt dışındaki vatandaşların ise ID Austria sistemine kayıt olmak için 94 farklı Avusturya Dış Temsilciliğine başvurması mümkündür (Österreichs digitales Amt, 2025).

Avusturya konsolosluklarının diğer ayağı ise fahri konsolosluklardır. Avusturya'nın dünyanın 130'dan fazla ülkesindeki 300'den fazla fahri konsolosluğu bulunmaktadır. Fahri konsoloslar, Avusturya'nın çıkarlarını gönüllü olarak üstlenen kişiler olup, diplomatik statüye sahip bir dış temsilciliğin bulunmadığı bölgelerde Avusturyalıların ilk temas noktasıdır (BMEIA, 2025e).

Yurt dışındaki bu kurumların yanı sıra, Viyana'daki Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki “Yurt Dışındaki Avusturyalıları ve Konsolosluk Vatandaşlık Hizmetleri Dijital Uygulamalar Ofisi” (Büro für AuslandsösterreicherInnen und digitale Anwendungen in der konsularischen BürgerInnenbetreuung) isimli özel bir departman yurt dışındaki Avusturyalıları için tahsis edilmiştir. Bu ofis, oy kullanma hakkı, iş hukuku ve sosyal hukuk gibi konularda yurt dışındaki Avusturyalıları için köprü vazifesi görmektedir. Ayrıca vatandaşlık mevzularındaki talepleri İçişleri Bakanlığı ve diğer yetkili Bakanlıklara iletmektedir. Bunun yanı sıra, Dünya Yurt Dışı Avusturya

⁵ eIDAS kısaltması „electronic IDentification, Authentication and trust Services“ (elektronik kimlik belirleme, kimlik doğrulama ve güven hizmetleri) anlamına gelmektedir.

Dernekleri Birliği (Auslandsösterreicher-Weltbund, AÖWB) ile iş birliği yapmaktadır ve yurt dışındaki Avusturyalılar için oluşturulan Yurt Dışındaki Avusturya Vatandaşlarını Destekleme Fonu'nu denetlemektedir (BMEIA, 2023).

Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı bünyesinin dışında, Avusturya'nın eyalet hükümetlerinde yurt dışındaki Avusturyalılarla ilgilenen birimler bulunmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen Dünya Yurt Dışı Avusturya Dernekleri Birliği (Auslandsösterreicher-Weltbund, AÖWB), 1952 yılında kurulan, merkezi Viyana'da bulunan, yurt dışındaki Avusturyalıların çıkarlarını gözeten ve dünya genelinde 170 derneğin dâhil olduğu bir çatı dernek olarak çalışmaktadır. Büyük ölçüde Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı ve Avusturya eyalet hükümetleri tarafından finanse edilen dernek, bu Bakanlıkla yakın temasını sürdürmektedir.

Ayrıca yurt dışındaki Avusturyalıların Avusturya kültürü ile arasında bir bağ kurmayı ve onların çıkarlarını gözeten bir merkez olarak hareket etmeyi amaçlamaktadır (Nehammer, 2022, s. 7). Avusturya'nın yanı sıra yurt dışında da konferanslar ve toplantılar düzenleyerek, üç ayda bir yayınlanan Rot-Weiss-Rot dergisini yayınlarak ve yurt dışındaki Avusturyalıların ve Avusturya dostlarının etkileşime girebileceği bir sosyal ağ olan austrians.org platformunu yöneterek, Avusturya Diasporasının ana vatan ile bağlantılar kurmasına ve bilgi paylaşımına destek olmaktadır (BMEIA, 2025i).

Analitik bir çerçevede değerlendirildiğinde, Avusturya'nın söz konusu dış temsilciliklerinin ve diğer kurumlarının yurt dışındaki vatandaşlarına yönelik çalışmalarının, paternalist bir kontrol anlayışı mı, yoksa daha ziyade hizmet merkezli bir desteğin dışavurumunu mu yansıttığı sorusu ortaya çıkmaktadır.

Bütüncül olarak bakıldığında Avusturya devletinin hem himayeci ve servis odaklı bir rol üstlendiğini, hem de bireyleri kendi sorumluluk alanlarını yönetmeye teşvik eden bir sistem inşa ettiğini ifade etmek mümkündür. Devlet, ihtiyaç duyulan noktalarda diasporadaki vatandaşlarına hizmetler sunabilecek bir kurumsal yapı oluşturmuş, böylece vatandaşların devlet makamlarıyla doğrudan temas kurmasına imkân tanımıştır. Bununla birlikte devlet belirli alanlarda yönlendirici rolünün ve kontrol kapasitesinin tamamen ortadan kalkmadığına da işaret etmektedir.

AVUSTURYA DİASPORASINA SUNULAN HAKLAR

Avusturya Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı ve Dünya Yurt Dışı Avusturya Dernekleri Birliği tarafından 2009 yılında yapılan bir araştırmaya göre, yurt dışındaki Avusturyalıların temel öncelikleri vatandaşlık meselesi, Avusturya

seçimlerine katılım, Avusturya emeklilik ve sigorta sistemi ile ilgili konulardır. Ülkelerine geri dönüş, yurt dışında sosyal destek ve Avusturya ile ilgili konular daha alt sıralarda yer almaktadır (Spindelegger, 2010).

İstisnai Durumlarda Çifte Vatandaşlık Hakkı

Bu bölümde ele alınan haklar, esas olarak “Pasaportlu Avusturyalı”ları ilgilendirmekle birlikte çifte vatandaşlık hakkının getirilmesi noktasında talepleri olan “Kalben Avusturyalı”ları da ilgilendirmektedir. Zira bu grup, çifte vatandaşlığın istisna olmaktan çıkarılıp genel bir hak haline getirilmesi durumunda Avusturya vatandaşlığını kazanma/yeniden kazanma imkanını yakından takip etmektedir. Dolayısıyla çifte vatandaşlık konusu, Avusturya diasporasının her iki alt grubunu da ilgilendiren, statü sınırlarının ötesinde bir talep alanı olarak görülmektedir.

Avusturya devleti, genel olarak çifte vatandaşlığa izin vermemektedir. Buna karşın, diasporada yaşayan Avusturyalılar ile Avusturya arasındaki güçlü kimlik bağı, çifte vatandaşlık talebinin arkasındaki temel motivasyonlardan biridir. 2019 yılında yurt dışındaki vatandaşlarla “vatandaşlık” konusunda yapılan bir araştırma, başka bir vatandaşlık alırken Avusturya vatandaşlığının muhafaza edilmesine, Avusturya vatandaşlığının çocuklara intikal etmesine ve çifte vatandaşlığın kolaylaştırılmasına özellikle ilgi gösterildiğini göstermektedir (Auslandsösterreicher-Weltbund, 2019).

Avusturya'nın vatandaşlık politikaları tarihsel süreç içinde şekillenmiştir. Özellikle Avusturya devletinin 1945 sonrasında yeniden bağımsız bir devlet olmasıyla hukuki çerçeve oluşturulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, Avusturya 27 Nisan 1945'te bağımsızlığını ilan etmiştir. Geçici devlet hükümeti 1 Mayıs 1945 tarihinde Anayasal Geçiş Yasası ile 1920/1929 tarihli Federal Anayasa Yasası'nı yeniden yürürlüğe koymuştur (Baltl & Kocher, 2004, s. 280-281). Nazi Rejimi sebebiyle ülkeyi terk etmek zorunda kalan vatandaşları için ise Avusturya devleti, vatandaşlıkla ilgili ilk etkin yasa değişikliklerinden birini, 1945 yılında Vatandaşlığa Geçiş Yasası (Staatsbürgerschafts-Überleitungsgesetz, 1945) ile gerçekleştirmiştir. Böylelikle Avusturya'nın Nazi Rejimi tarafından işgal altında olduğu belirtilen sürede Avusturya vatandaşı olan ve 1938 ile 1945 yılları arasında gönüllü olarak başka bir vatandaşlığı kabul etmemiş olan kişilerin otomatik olarak yeniden vatandaşlığa kabul edilmesini öngörmüştür. Vatandaşlık Yasası 1949'da yapılan yasal değişikliklerle aynı kitlede vatandaşlığa alınabilecek aile fertleri ile genişletilmiştir (Staatsbürgerschaftsgesetz 1949, 1949). Her iki yasada da çifte vatandaşlığa izin veren herhangi bir istisnaya yer

verilmemiştir. Aynı şekilde, 1954 ve 1965 yıllarındaki Vatandaşlık Yasası'nda gerçekleşen değişikliklerde de çifte vatandaşlık gündeme gelmemiştir. 1973 yılındaki düzenlemelerde ise ilk defa yabancı vatandaşlığa sahip bir kişinin aynı zamanda Avusturya vatandaşlığına sahip olabileceğine dair bir düzenleme getirilmiştir (Staatsbürgerschafts-Novelle 1973, 1973).

1965 yılından itibaren doğumla çifte vatandaşlık fiilen mümkün olmuş, fakat yasal çerçeve 1985 yasası ile netleşmiştir. Böylece 1985 yılında yürürlüğe giren düzenlemelerle, doğuştan çifte vatandaşlık resmen mümkün kılınmıştır⁶. Ayrıca, Avusturya vatandaşı iken başka bir vatandaşlığa geçilmesi durumunda, Avusturya vatandaşlığının çifte vatandaşlık yaratacak şekilde “aktif” olarak kalmasına sadece istisnai durumlarda izin verilmiştir (Staatsbürgerschaftsgesetz-Novelle 1985, 1985). Bu durum özellikle Diaspora'da yaşayan Avusturyalıların farklı ülkelerde doğan çocukları için ilgili ülkede *jus soli* (Weis, 1979, s. 95) ilkesinin yürürlükte olması durumunda çifte vatandaşlığı mümkün kılmıştır.

1985 Vatandaşlık Yasası'ndaki değişiklikten sonra farklı yıllarda çeşitli düzenlemeler yapılmış; önceki yasal hükümlerin kapsamadığı pratik uygulamalar sebebiyle en son Nisan 2022'de Vatandaşlık Yasası'nın 58c maddesinde değişiklikler gerçekleşmiştir. Nazi Rejimi organları tarafından zulüm görmekten haklı olarak korkan veya zulme uğrayan kişilerin ve doğrudan akrabalarının, yani çocuklarının, torunlarının, torun çocuklarının ve reşit olmayan evlat edinilen çocuklarının, mevcut vatandaşlıklarını kaybetmek zorunda kalmadan, bildirim yoluyla Avusturya vatandaşlığını kazanmalarına olanak tanınmıştır (Änderung des Staatsbürgerschaftsgesetzes 1985, 2022).

Diaspora'daki vatandaşlar arasında yukarıdaki haklardan faydalanamayanların en büyük taleplerinden biri Avusturya Vatandaşlık Yasası'nda, kendilerinin başka bir vatandaşlığa geçmeleri durumunda Avusturya vatandaşlığını koruma şartlarının basitleştirilmesi olmuştur.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı tanımına göre, Avusturya vatandaşlık hukuku çoklu vatandaşlıktan kaçınma ilkesini gözetmektedir ve sadece belli istisnalar kapsamında diğer bir vatandaşlıkla aynı zamanda Avusturya vatandaşlığının korunmasına izin vermektedir (BMEIA, 2025b). Yurt dışında yaşayan Avusturyalılar için çifte vatandaşlığa izin verilmesi ancak bunun gerekli olduğuna dair yeterince sebep sunulması durumunda mümkündür.

⁶ Vatandaşlığın doğumda kazanılmasının dayandığı iki ilke *jus soli* ve *jus sanguinis* ilkeleridir. İlki bir devletin topraklarında doğulması yoluyla o devletin vatandaşlığının kazanılması, diğeri ise soy yoluyla ebeveynlerin sahip olduğu vatandaşlığın kazanılmasıdır.

Dünya Yurt Dışı Avusturya Dernekleri Birliği (Auslandsösterreicher-Weltbund, 2019) tarafından 2019 yılında yapılan ve dünyanın dört bir yanından 2.300'den fazla Avusturyalının katıldığı ankette, Avusturya vatandaşlığının korunmasının basitleştirilmesi yönünde yoğun bir talep olduğu gözlemlenmektedir. Sonuçlar yurt dışında yaşayan Avusturyalı/Avusturya kökenli vatandaşlar için çifte vatandaşlığın önemine işaret etmektedir. Araştırmaya katılanların;

- %82,8'i çifte vatandaşlık alma prosedürünün çok zor olduğunu ifade etmektedir.
- %71,6'sı uzun süredir yurt dışında yaşayan Avusturyalılar için çifte vatandaşlığa erişimin kolaylaştırılması gerektiğini belirtmiştir.
- %64,7'si temel olarak ikamet ettikleri ülkenin vatandaşlığını kazanmakla ilgilendiklerini, ancak bunu yalnızca Avusturya vatandaşlıklarını kaybetmeden yapmak istediklerini belirtmiştir.
- %60,4'ü vatandaşlığın bir ülkeye ait olmanın önemli bir işareti olduğunu belirtmiştir.
- Yabancı bir vatandaşlığın kazanılması durumunda Avusturya Vatandaşlık Yasası'nın (Staatsbürgerschaftsgesetz 1985, 1985) 28. maddesi ve aynı yasanın bağlantılı maddelerine göre, bir vatandaş aşağıdaki durumlarda Avusturya vatandaşlığını muhafaza etme hakkına sahiptir:
- Kişinin kendisi tarafından hâlihazırda yerine getirilmiş ve kendisinden halen beklenmekte olan hizmetler veya dikkate değer özel sebeplerin Avusturya devletinin çıkarlarına uygun olması,
- Reşit olmayan çocuğun yararına olması,
- Soy bağı yoluyla Avusturya vatandaşı olan bir kişinin, özel ve aile hayatında vatandaşlığını korumasını gerektiren, özellikle dikkate değer bir neden olması,
- Yerli veya yabancı bir mahkeme tarafından hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması veya bu tür bir yargılamanın devam etmiyor olması,
- Kişinin Avusturya vatandaşlığının muhafaza edilmesi nedeniyle Avusturya Cumhuriyeti'nin uluslararası ilişkilerinin önemli ölçüde zarar görmemesi,
- Avusturya'ya karşı olumlu bir tutum sergilenmesi,
- Verilen kararın kamu barışı, düzeni ve güvenliği ya da AİHS'nin 8. maddesinin 2. paragrafında atıfta bulunulan kamu çıkarları için bir tehdit oluşturmaması ve
- Vatandaşlığı talep edilen devletin, Avusturya vatandaşlığının korunmasını kabul etmesi.

Bu bağlamda, Almanya’da yaşayan Avusturyalılar için önemli bir düzenleme, 28 Ağustos 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Alman Vatandaşlık Yasası’nda (Staatsangehörigkeitsgesetz) yapılan bu değişiklik Almanya’da yaşayan Avusturyalıların Avusturya vatandaşlığından çıkmak zorunda kalmadan Alman vatandaşlığına geçmelerini kolaylaştırmıştır. Bu değişikliğin bir parçası olarak, diğer AB vatandaşları ve İsviçre vatandaşlarının Alman vatandaşlığına geçerken önceki vatandaşlıklarından feragat etmelerine ilişkin müttekabiliyet koşulları iptal edilmiştir. Avusturya vatandaşlığının Alman vatandaşlığının yanı sıra korunması için, Avusturya yasalarına göre Alman vatandaşlığına başvurmadan önce Avusturya vatandaşlığın korunması için başvuruda bulunmak ve izin almak gerekmektedir. Aksi takdirde, Alman vatandaşlığının kazanılması otomatik olarak Avusturya vatandaşlığının kaybedilmesine yol açmaktadır. Ancak mevcut düzenlemeye göre, Alman vatandaşlığına geçildiğinde Avusturya vatandaşlığı da muhafaza edilmekte ve kişi çifte vatandaş olmaktadır (Düriegl, 2007, s. 13).

Avusturya devletinin çifte vatandaşlık politikası, Ragazzi’nin (2014) vatandaşlık politikaları kategorisi içinde, devletin diasporası üzerindeki kısıtlama/denetim eğilimini yansıtan en somut örneği oluşturmaktadır. Zira Avusturya’da çifte vatandaşlık hakkı bir izin ve idari takdir konusu haline getirilmiştir. Yani bu durumda bir Avusturya vatandaşının yabancı bir vatandaşlık kazanabilmesi için önceden Avusturya makamlarından izin alması gerekmektedir; aksi takdirde, Avusturya vatandaşlığı otomatik olarak kaybedilmektedir. Bu durumda Avusturya devleti bireyin uluslararası kimliği üzerinde doğrudan veto yetkisini kullanmaktadır. 2019 yılında AÖWB anketinde diasporanın %82,8’inin çifte vatandaşlık prosedürünü ‘çok zor’ nitelendirmesi açıkça Avusturya diasporasının beklentileriyle önemli ölçüde çelişmektedir. 2022 yılında Nazi mağdurları ve akrabalarına tanınan istisna, devletin tarihsel sorumluluğunu yerine getirme çabasını göstermekle birlikte geniş diaspora kitlelerinin beklentisinin karşılanmadığını da gözler önüne sermektedir. Devlet, vatandaşlık hukukunu çifte vatandaşlığa müsamaha gösteren küresel eğilimin (Bauböck & Valchars, 2021) tam tersine vatandaşlığı bir hak olarak değil devletin kontrolü altında tutulan bir ayrıcalık olarak konumlandırmaktadır. Çifte vatandaşlık diasporanın en yüksek öncelikli talebi olmasına rağmen Avusturya devleti bu alandaki kısıtlayıcı tutumunu büyük ölçüde korumaktadır; bu durum ise Avusturya’nın diaspora politikasının temel çelişkisini ortaya koyar niteliktedir.

Oy Kullanma Hakkı

Bu bölümde ele alınan haklar, esas olarak ‘Pasaportlu Avusturyalıları’ ilgilendirmektedir. Avusturya devletinin yurt dışındaki vatandaşlara yönelik

benimsediği temel politikalardan biri seçim haklarıyla ilgilidir. Yurt dışında yaşayan Avusturya vatandaşlarının oy kullanma hakkı, 70'li yıllardan itibaren kendilerinin Avusturya seçimlerine katılmayı daha çok talep etmeleri ile gündeme gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Avusturya yurt dışındaki seçmenlerin oy kullanmasına imkân tanımamaktaydı. Yurt dışındaki seçmenlerin oy kullanabilmesine dair ilk düzenlemeye 1971 tarihli Millet Meclisi Seçim Yönetmeliği'nde (Nationalrats-Wahlordnung 1971, 1970) yer verilmiştir. Bu düzenleme ile yurt dışında yaşayan seçmenlerin yurt dışında oy kullanmasını mümkün kılmak için 'seçim kartı' talep edilmesi hakkı verilmiştir. Böylece seçmenin seçim günü kütüğünün olduğu bölgede olmasa da oy kullanmasına imkân tanınması planlanmıştır. Fakat Seçmen Kütüğü Kanunu'na (Wahlerevidenzgesetz 1973, 1973) göre bir vatandaşın oy kullanabilmesi için Avusturya'da sabit bir ikameti bulunması gerekmektedir. Bu sebeple yurt dışında yaşayan Avusturya vatandaşları sadece seçim günü Avusturya'da bulunmaları durumunda oy kullanabilmekteydi. Aynı şekilde posta yoluyla oy kullanma hakları da bulunmamaktaydı.

16 Mart 1989 tarihinde Avusturya Anayasa Mahkemesi, New York'ta yaşayan Avusturya vatandaşı Dr. Klaus Heiss tarafından açılan bireysel bir davanın sonucunda, yurt dışında yaşayan Avusturyalıların oy kullanma hakkından mahrum bırakılmasının anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir (Dujmovits, 1989, s. 1).

Bu karara binaen, 1990 yılında gerçekleşen yasal değişiklik ile yurt dışından posta yoluyla oy kullanmak mümkün kılınmıştır (Neisser, 1990, ss. 122, 227). Ancak bu düzenlemeye göre seçmenin oy kullandığı esnada mutlaka bir Avusturyalı yetkilinin, noter veya büyükelçilik görevlisinin oy kullanılan yerde bulunması gerekmektedir. Bu durum yurt dışındaki seçim şartlarının zaman alıcı olarak nitelendirilmesine sebep olmuştur.

1 Temmuz 2007 tarihinde yürürlüğe giren Seçim Kanunu Değişiklik Yasası 2007 (Wahlrechtsänderungsgesetz 2007, 2007) ile 1992 Millet Meclisi Seçim Yönetmeliği, 1971 Federal Cumhurbaşkanlığı Seçim Yasası, Avrupa Seçim Yönetmeliği, 1973 Seçmen Kütüğü Kanunu ve Avrupa Seçmen Kayıt Yasası değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikler, posta yoluyla oy kullanma seçeneği esnetilmiştir. Ayrıca oy pusulasının geçerli kılınması için gerekli şahitlik şartı kaldırılmış, bunun yerine oy pusulalarının üzerine şahsen ve gizli oy kullanıldığına dair yeminli beyan yeterli sayılmıştır.

Avusturya diasporasının oy kullanabilmesi için, en az 16 yaşında olmaları, oy kullanma hakkını yitirmemiş olmaları (örneğin hapis cezası almamış olmaları), ayrıca bireysel olarak seçim kütüğüne kaydolmak üzere başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Başvuru, çevrimiçi olarak veya cep telefonu imzası yoluyla yapılabilmektedir. Gerçekleştirilen kayıt 10 yıllık bir süre için geçerli olup, daha sonra yenilenmesi gerekmektedir. Oy pusulalarının seçim günü saat 17.00'ye kadar ulaşacak şekilde, posta yoluyla gönderilmesi gerekmektedir. Avusturya'da bulunmaları halinde ise seçim günü kayıtlı oldukları sandıkta bizzat oy kullanmaları mümkündür (Neugebauer, 2007).

Yurt dışındaki Avusturyalılar oy kullanmanın yanı sıra aday da olabilmektedir. Bunun için Avusturya'da geçerli olan yaş şartlarına uymaları gerekmektedir. Parlamento ve AB seçimlerinde aday olmak için en az 18 yaşında, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise en az 35 yaşında olmaları gerekmektedir. Yurt dışında geçirilen süreye veya daha önce Avusturya'da ikamet etmiş olmaya dair herhangi bir şart bulunmamaktadır (Nationalrats-Wahlordnung 1992, 1992).

Ayrıca 2007 yılından bu yana, yurt dışındaki Avusturyalıların eyalet parlamento seçimlerinde de oy kullanmalarına izin verilmektedir. Buradaki ön koşul, yurt dışındaki Avusturyalıların daha önce seçim bölgesinde ikametgâhlarının bulunması ve seçimden 10 yıldan az bir süre önce ikametgâhlarını yurt dışına taşımış olmalarıdır. Yalnızca anayasalarında bunu öngören federal eyaletler, eyalet düzeyinde oy kullanma hakkına ilişkin olarak, yurt dışında yaşayan Avusturyalılar için oy verme süreci hakkında bilgi sağlamaktadır. Bunlar Aşağı Avusturya, Salzburg, Tirol ve Vorarlberg eyaletleridir (BMEIA, 2025j).

2023'de yapılan yasal değişiklikler sonrasında çevrimiçi seçmen kütüğüne kayıt ve güncelleme imkânı getirilmiş, son kayıt tarihi netleştirilmiş (Stein & Wenda, 2023, s. 29) ve yurt dışındaki seçmen katılım oranlarının ayrı bir kategoride açıklanmasına karar verilmiştir (Stein & Wenda, 2023, s. 30).

Avusturya'nın yurtdışı oy kullanma politikası Ragazzi'nin (2014) hak tanıma/katılım ekseninde değerlendirilebilecek bir örnek teşkil etmektedir. 1990 yılında posta yoluyla oy kullanma hakkının tanınması ve 2007'de şahitlik şartının kaldırılması, devletin diaspora vatandaşlarını siyasi sisteme dahil etme yönündeki adımları olarak okunabilir. Ancak bu katılım hakları, esas olarak 'Pasaportlu Avusturyalılara' yöneliktir ve 'Kalben Avusturyalılar' bu hakların dışında kalmaktadır. 2023 yılında çevrimiçi seçmen kütüğüne kayıt imkanının getirilmesiyle birlikte dijitalleşme yönünde olumlu bir gelişme gerçekleşmiştir. Aday olma hakkındaki yaş şartları dışında herhangi bir kısıtlama bulunmaması, görece geniş bir siyasi katılım alanı sunulduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, sadece dört federal eyaletin eyalet düzeyinde yurt dışında yaşayan vatandaşlarına oy kullanma hakkı tanımış olması, Avusturya'nın diaspora politikasının merkezîyetçi ve federal düzeyde asimetrik bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, diaspora vatandaşlarının siyasi katılımının bölgesel düzeyde eşit dağılmadığını ve devletin bu noktada diaspora politikasının hak tanıma/katılım ile kısıtlama/denetim ekseninde sınırlı bir model sunduğuna işaret etmektedir.

Sosyal Koruma Alanındaki Politikalar

Bu bölümde ele alınan sosyal koruma hakları, Avusturya sosyal güvenlik sistemine prim yoluyla dahil olmuş 'Pasaportlu Avusturyalıları' ilgilendirmektedir. Avusturya devleti, yurt dışında yaşayan vatandaşlarına yönelik politikalarında, öncelikle sosyal koruma ve bilgi sağlama yaklaşımını izlemektedir. Avusturya Dışişleri Bakanlığı ve Avusturya temsilcilikleri, vatandaşların sosyal güvenlik hakları ve ülkelerle imzalanan ikili anlaşmalar hakkında rehberlik sunmaktadır. Bu anlaşmalar, özellikle her iki ülkede çalışmış bireylerin haklarına dair bilgi ve düzenlemeleri içermektedir. Avusturya devleti ayrıca maddi sıkıntılar yaşanması durumunda mali yardım sunmakta, hasta veya vefat eden vatandaşlar için geri dönüş düzenlemelerine yardımcı olmaktadır.

Bu noktada, sosyal koruma kapsamında işsizlik, sağlık hizmetleri, emeklilik, aile ile ilgili yardımlar ve ekonomik zorluklar gibi temel alanlar ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Yurt dışında işsizlik konusuna bakıldığında, Avrupa Birliği'nin sosyal güvenlik koordinasyon düzenlemeleri kapsamında, yurt dışına taşınan Avusturyalıların işsizlik yardımlarına erişimi güvence altına alınmış olsa da Avusturya makamlarının bu alandaki ulusal desteği oldukça sınırlı kalmaktadır. İş aramak maksadıyla AB içinde ve dışında olacak şekilde yurt dışına giden Avusturyalıların işsizlik yardımlarını en fazla 3 ay (istisnai durumlarda 6 aya kadar uzayan) süreyle transfer etmelerine, 883/2004 sayılı AB Tüzüğü'ne (Verordnung (EG) Nr. 883/2004) göre izin verilebilmektedir (Europäisches Parlament und Rat der Europäischen Union, 2004, s. 71).

Ülkeler arası imzalanan bazı sosyal güvenlik anlaşmaları, AB harici ülkelerde işsizlik yardımlarına erişime izin veren hükümler içermektedir. Buna örnek olarak, bir kişinin son 12 ay içinde en az 26 hafta sigortalı olması durumunda, birikimli prim süreleri seçeneği sunan Avusturya ile Sırbistan arasındaki anlaşma (Abkommen zwischen der Republik Österreich und der Republik Serbien über Soziale Sicherheit, 2012) verilebilir. Fakat, yurt dışında birçok Avusturyalının ikamet ettiği ABD, Kanada veya Avustralya gibi ülkelerle yapılan anlaşmalarda,

prim dönemlerinin toplanmasını sağlayan hükümlere yer verilmemiştir (Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz [BMSGPK], 2025, s. 6).

Yurt dışında sağlık konusuyla ilgili ise Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı'nın (BMEIA) internet sitesinde hem Avusturyalı turistler hem de yurt dışında yaşayan Avusturyalılar için belirli ülkelerdeki sağlık ve güvenlik riskleri listelenmektedir (BMEIA, 2025f). Bunun yanı sıra Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı yurt dışında yaşayan Avusturyalıları yurt dışındaki ikamet bilgilerini vermeye ve öngörülemez durumlar için (tıbbi) tedbir vekâletnamelerini (Vorsorgevollmachten) ve hasta talimatlarını (Patientenverfügungen) düzenlemeye ve sigortalarını yaptırmaya teşvik etmektedir (BMEIA, 2025d).

Sağlık hizmetleri kapsamında Avusturya devletinin dış temsilcilikleri, yurt dışında çevrimiçi olarak bulunabilen veya ilgili Avusturya temsilciliğinden iletişim bilgileri alınabilen tıp uzmanları ağı ile de hizmet sunmaktadır. Avusturya vatandaşlarının yurt dışında acil bir durumda herhangi bir kuruluştan yardım alamaması halinde, ilgili Avusturya temsilciliği tedavinin düzenlenmesinde destek olabilmektedir (BMEIA, 2025h). Avusturya devletinin bazı ülkelerle yaptığı sosyal güvenlik anlaşmaları sağlık hizmetlerini de içermektedir. Bu haklardan bahsi geçen ülkelerde yaşayan ve Avusturya devleti tarafından emekli maaşı alan (ikamet ettikleri ülkede emekli maaşı almayan) Avusturyalılar da faydalanabilmektedir.

Avusturya sağlık sigorta sistemi bazı durumlarda yurt dışındaki tedavileri karşılamaktadır. Ancak çok sayıda Avusturyalıya ev sahipliği yapan ABD, Kanada ve Avustralya ile yapılan anlaşmalar bu tür hakları da içermemektedir (BMSGPK, 2025, s. 6).

Yurt dışında ikamet eden, ağır hasta olan ya da kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda bulunan ve bakımlarını üstlenecek yakını bulunmayan Avusturya vatandaşları için, Avusturya devleti özel acil durumlarda ülkeye geri dönüşü ve evde bakım hizmetinin devralınmasını mümkün kılan bir destek politikası (Rückkehr von AuslandsösterreicherInnen nach Österreich in besonderen Notlagen) uygulamaktadır. Yurt dışındaki Avusturyalıların kendilerinin ya da bulundukları (örneğin psikiyatri) hastanelerin yetkililerinin hastanın, Avusturya'ya geri gönderilmesi ve uygun bir sağlık kurumuna yerleştirilmesi için ilgili dış temsilciliğe özel acil durumun ayrıntılarını ibraz ederek başvuru yapması gerekmektedir.

Avusturya'ya nakil başvuruları kapsamında, kişinin Avusturya ile halen devam eden bir bağının olup olmadığı ve mevcut ikamet koşullarına göre sosyal

güvenlik hakları da dikkate alınarak, başvuru Federal Çalışma, Sosyal İşler, Sağlık, Bakım ve Tüketici Koruma Bakanlığı ile birlikte değerlendirilmektedir. Başvurunun kabul edilmesi durumunda, nakil işlemlerinin mali yönleri, kişinin sigorta durumu, mal varlığı, gelir kaynakları ve ailevi ilişkileri dikkate alınarak bireysel olarak belirlenir (BMEIA, 2025g).

Emeklilik konusunda verilen desteklere bakıldığında ise, Avusturya'nın emekli maaşları ile ilgili AB mevzuatı dışında ortaya koyduğu uygulamaların, çoğunlukla bilgi sağlanması ve ikili sosyal güvenlik anlaşmalarının yürürlüğe konulmasıyla sınırlı kaldığı görülmektedir. Avusturya Emeklilik Sigortası Kurumu (Pensionsversicherungsanstalt - PVA) internet sitesinde yurt dışındaki Avusturyalılar için çeşitli dillerde bilgilere yer vermektedir. Bazı ülkelerde⁷ PVA, hem Avusturya'da hem de ilgili ülke sınırları içinde, yurt dışındaki Avusturyalı emeklilere bireysel danışmanlık hizmeti sunulması amacıyla uluslararası danışma toplantıları düzenlemektedir. Bu danışma toplantıları, PVA ve ilgili diğer ülkelerin emeklilik kurumu tarafından organize edilmektedir (Pensionsversicherungsanstalt, 2025).

Avusturya devleti Genel Sosyal Güvenlik Yasasına göre, Avusturya'dan emekli olanların maaşları yurt dışına transfer edilebilir, yani yurt dışında yaşayan emeklilik hakkı sahiplerine iletilebilir. Aynı şekilde yurt dışındaki Avusturyalılar yaşlılık aylığının yanı sıra malullük aylığı, kadın/erkek dul aylığı veya yetim aylığı da alabilmektedirler (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, 2024). Bunun için yurt dışında yaşayan Avusturyalıların ilgili yasanın 104. maddesine göre Avusturya Emeklilik Sigortası Kurumuna yılda bir kez bir nüfus/yaşam belgesi ibraz etmeleri gerekmektedir. Fakat kurum, gelir desteğini (Ausgleichszulage) yurt dışında yaşayanlara vermemektedir.⁸

AB yasal çerçevesinden ayrı olarak, Avusturya'nın diğer ülkelerle, emekli maaşlarının hesaplanmasında her iki ülkedeki prim sürelerinin dikkate alınmasını Genel Sosyal Güvenlik Yasası'nın 236. ve 503. maddesi belirler (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, 2024). Bunun yanı sıra dikkate alınması gereken bir dizi ikili sosyal güvenlik anlaşması bulunmaktadır. Örneğin, Avusturya Diasporasının yoğun olduğu ülkelerden ABD ile yapılan anlaşmada, ABD'de en az 18 aylık bir sigortalılık süresi varsa (başvuru ABD'de yapılıyorsa) veya Avusturya'da en az 12 aylık bir sigortalılık süresi varsa (başvuru Avusturya'da yapılıyorsa) diğer ülkedeki sigortalılık sürelerinin eklenebileceği hükmüne yer

⁷ Almanya, İtalya, Hırvatistan, Lihtenştayn, İsviçre, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Bosna Hersek ve Macaristan.

⁸ Avusturya'da yaşayan ve düşük emekli maaşı alan emeklilerin, emekli maaşı belirlenen minimum geçim seviyesinin altında kaldığında verilen gelir yardımı.

verilmiştir (Abkommen zwischen der Republik Österreich und den Vereinigten Staaten von Amerika im Bereich der Sozialen Sicherheit, 1991).

Avusturya devleti, tarihi olaylara istinaden Nazi Rejimi sürecinde mağdur olan kişilere (erkek/kadın dul eşleri, yetimler, eşleri ve ebeveynleri de dâhil) özel yardımlar, yani mağdur yardımları sağlamaktadır; bu yardımlar Mağdur Yardım Yasasında (Opferfürsorgegesetz, 1947) belirlenmiştir. Bu haklardan faydalanabilmek için, kişilerin 13 Mart 1938’de Avusturya vatandaşı olması ve Nazi Rejimi altında bedensel zarara veya ciddi haksızlıklara maruz kalmış olması gerekmektedir. Bahsi geçen mağduriyetlerin, 6 Mart 1933 ile 9 Mayıs 1945 arasındaki dönemde rejime karşı aktif direnişten veya siyasi düşüncelerinden, dininden veya fiziksel engellerden kaynaklanıyor olması gerekmektedir. Mart 1933 ile Mart 1945 arasında Nazi Rejimi ile bağlantılı ciddi nedenlere istinaden göç etmiş kişiler, mağdur yardım ödeneği veya Avusturya emekli maaşı alıyorsa, ihtiyaçlarına dair başvurularını gerçekleştirdiklerinde bakım parasına hak kazanabilirler. Avusturya temsilcilikleri, başvuru kapsamında gerekli olan sağlık muayenesinin formları ve temaları konusunda kişilere yardımcı olmaktadır (Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz, 2024).

Aile ile ilgili yardımlara bakıldığında ise, Avusturya devleti Aile Yüğü Telafi Yasasının (Familienlastenausgleichsgesetz 1967, 1967) 2. maddesine göre genel olarak aile yardımlarından yararlanılabilmesi için kişinin “geçimini sağladığı/yaşamı için gereksinimleri temin ettiği yerin” (Mittelpunkt der Lebensinteressen) Avusturya’da olması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, 18 yaşının altındaki her çocuk için Avusturya (yaşlı/malulen) emekli sigorta sistemi kapsamında olan kişiler Genel Sosyal Güvenlik Yasasının 252. ve 262. maddesine (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, 2024) cüzi miktarda bir ek çocuk parası (Kinderzuschuss) alabilmektedirler. Fakat düzenlemelere göre, yurt dışındaki Avusturyalılar aile yardımı ya da ek çocuk parası alma hakkından faydalanamamaktadır.

Aile yardımıyla ilgili Avusturya’da 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bir yasa teklifi kabul edilmişti. Yürürlüğe giren “indeksleme” uygulamasına göre, Avusturya’da çalışan ancak çocukları başka bir AB ülkesinde yaşayan kişilere ödenen çocuk yardımlarının, çocuğun ikamet ettiği ülkenin yaşam maliyetine göre ayarlanması öngörülmektedir. Fakat Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), 16 Haziran 2022 tarihli kararında Avusturya’nın çocuk yardımlarını ikametgâha göre ayarlama (indeksleme) uygulamasının AB hukukuna aykırı olduğuna hükmetti. Bu kararın sonrasında Avusturya, 2022 yılında aile yardımı sistemini AB hukukuna uyumlu hale getirmek üzere adımlar

attı ve indeksleme uygulamasını derhal kaldırdı (Gerichtshof der Europäischen Union, 2022).

Yurt dışında yaşayan Avusturyalılara, Avusturya'da ikamet eden genel asgari refah planı kapsamındaki, asgari geçim yardımları (Bedarfsorientierte Mindestsicherung) ve emekliler için gelir desteği (Ausgleichszulage) ödemeleri yapılmamaktadır. Bu noktada, maddi sıkıntıda olan vatandaşlara verilen destekten bahsetmek uygun olacaktır. Avusturya Vatandaşlarını Destekleme Fonu 1967 yılında kurulmuştur; 1 Ocak 2007'den bu yana güncel yasal zemini Yurt Dışındaki Avusturyalılar Fon Yasası'dır (Bundesgesetz über den Auslandsösterreicher-Fonds, 2020). Fon, acil durumlarda asıl ikametgâhı yurt dışında olan Avusturya vatandaşlarına geçici maddi zorlukları aşmak veya uzun süredir devam eden maddi zorlukları hafifletmek için bir defaya mahsus veya periyodik yardımlar sağlamaktadır.

Avusturya Vatandaşlar Fonu, İkinci Dünya Savaşı sürecinde ve Nazi Rejimi kapsamında sınır dışı edilmeler gibi tarihi olaylara istinaden kurulmuştur. Bu olaylar sonucunda birçok Avusturyalı zamanla ülkeyi terk etmiş ve Avusturya ile kıyas edilebilir bir sosyal güvenlik sistemine sahip olmayan, örneğin emekli maaşlarının daha düşük olduğu ülkelere yerleşmek zorunda kalmıştır. 2007 yılında yapılan yasal değişiklikten itibaren, “eski Avusturyalılar”, yani eski Avusturya vatandaşları veya onların çocukları da Avusturya Vatandaşlarını Destekleme Fonuna başvurma hakkına sahiptir.

Fonun yardımları, Avusturya'da yaşayan vatandaşlara verilen sosyal yardım gibi ek (tamamlayıcı) maddi yardım olarak, sadece başvuru sahibinin kendi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geliri, geçim masraflarını karşılamaya yetmiyorsa verilebilmektedir. Kendilerini ciddi maddi zorluklar içinde bulan yurt dışındaki Avusturyalılar, fondan destek almak için dış temsilcilikler aracılığı ile başvurabilmektedirler. Bu destek, Avusturya'da devlet tarafından yapılan sosyal yardımlara eşdeğer bir tür tamamlayıcı destek olarak kabul edilmektedir.

Yurt dışındaki Avusturyalıların yardım alabilmeleri için, ilgili Avusturya temsilciliğine bireysel olarak içinde bulundukları zor durumu açıkladıkları bir başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Başvuru, ilk aşamada, dış temsilciliklerin Avusturyalıların yurt dışında yaşadıkları ülkedeki özel yaşam koşullarına vakıf olmaları nedeniyle, bu temsilciliklerde değerlendirilmektedir.

Alınan maddi desteği geri ödeme zorunluluğu ise bulunmamaktadır. Avusturya Vatandaşlarını Destekleme Fonu, 2023 yılında toplam 520.000 Avro olmak üzere, desteğinin yarısını Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı'ndan, yarısını da

dokuz federal eyaletten almıştır. Aynı yıl, ihtiyaç sahibi 835 kişi desteklenmiştir (BMEIA, 2025a).

Yurt Dışındaki Avusturya Vatandaşlarını Destekleme Fonu ayrıca Avusturya'nın geri dönüş politikası kapsamında, kendi geçimini sağlayamayan yaşlı veya ağır hasta Avusturyalıların özel koşullar altında evlerine dönebilmelerini veya belirli şartlar altında geri dönüş kredisi almalarına imkân sağlamaktadır.

Sosyal haklar alanındaki mevcut düzenlemeler, sağlık ve emeklilik hakları açısından gelecekte siyasi tartışmaları beraberinde getirebilecek niteliktedir. Bu tartışmalar, mevcut yasal çerçevenin yurt dışındaki nüfusun gereksinimlerini ne ölçüde karşıladığı sorusunu da gündemde tutabilecektir.

Avusturya'nın sosyal koruma politikaları, Ragazzi'nin (2014) sosyo-ekonomik politikalar kategorisi içinde, hak tanıma/katılım ile kısıtlama/denetim ekseninde kısıtlama ucuna yakın bir konum sergilemektedir. Avusturya, AB vatandaşlarına yönelik sosyal güvenlik koordinasyon mekanizmaları dışında, yurt dışındaki vatandaşlarına sosyal haklar konusunda sınırlı bir destek sunmaktadır. Yıllık yaşam belgesi zorunluluğu, emeklilik ödemelerinin sürekliliğini vatandaşın düzenli bildirimine bağlı kılarak, devletin bu alanda belirli bir denetim yükümlülüğünü vatandaşa aktardığını göstermektedir; bu da 'pasif' bir hizmet sunumundan çok, hakka erişimi koşullu bir prosedüre bağlayan bir yaklaşıma işaret etmektedir. 2007 yılından bu yana geçmişte Avusturyalı olanlara da açılan Yurt Dışındaki Avusturyalılar Fonu (AÖF), maddi zorluk içindeki diaspora vatandaşlarına yönelik bir destek mekanizması sunmakla birlikte, bu yardımlar geçici ve ek mahiyetindedir; devletin sosyal koruma alanındaki yükümlülüğünü asgari düzeyde tuttuğunu göstermektedir. ABD, Kanada ve Avustralya gibi önemli diaspora merkezleriyle yapılan ikili anlaşmaların prim birleştirme hükümleri içermemesi, Avusturya'nın AB dışındaki diaspora vatandaşlarına yönelik sosyal koruma garantisinde önemli bir boşluk bıraktığını göstermektedir. 2009 yılında yapılan AÖWB anketinde diaspora önceliklerinin başında emeklilik ve sigorta konularının gelmesi, devletin bu alandaki sınırlı politikalarının diaspora beklentileriyle doğrudan çeliştiğini ortaya koymaktadır.

Kültürel Hizmetler/Haklar

Bu bölümde ele alınan kültürel hizmetler, vatandaşlık şartı aramaması nedeniyle hem Pasaportlu hem de Kalben Avusturyalıları kapsayabilmektedir.

Avusturya'da "dış kültür politikası"ndan (Auslandskulturpolitik) söz edildiğinde genellikle *Federal Avrupa ve Dışişleri* Bakanlığının kültür politikası yapısı ve faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Avusturya'da ikinci defa Cumhuriyetin kurulmasından bu yana "dış kültür" terimi bahsi geçen çalışmalar için kullanılmaktadır (Burka, 2011, s. 69).

Avusturya 29 ülkede (“Kültür Elçilikleri” olarak kabul edilebilecek) 31 Kültür Forumu (Kulturforen) bulundurmaktadır. Bu forumlar kültürel ve akademik projeler (genellikle yerel kurumlarla iş birliği içinde) düzenlemekte ve kültür misyonerlerine destek olmaktadır. Ayrıca 65 Avusturya-Kütüphanesi, 10 Avusturya-Enstitüsü ve Washington’da bir Bilim ve Teknoloji Ofisi bulunmaktadır. Bu birimler ilgili Bakanlığın “Uluslararası Kültürel İşler Bölümü” bünyesi çalışmaktadırlar (BMEIA, 2025e).

Avusturya devleti “yumuşak güç” olarak adlandırdığı dış kültür politikasını önemli bir etki aracı olarak görmektedir. *Federal Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı* bu politikayı aşağıdaki şekilde açıklamaktadır (Indjein vd., 2020, s. 9):

“Avusturya dış politikasının temel görevi Avusturya’nın dünya ile ilişkilerini geliştirmek ve Avusturya’nın üyesi olduğu uluslararası ve bölgesel örgütlerde Avusturya’nın çıkarlarını, kaygılarını ve pozisyonlarını temsil etmektir. Avusturya dış kültür politikasının görevi ise bunu sanat, kültür ve bilim alanlarında gerçekleştirmektir. Bunu yerine getirmek için yurt dışındaki Avusturya kültürü, Avusturya dış politikasının önceliklerini birleştirir.”

1989/90’da Demir Perde’nin yıkılmasıyla birlikte kültür forumlarının işlevleri ve çalışma yöntemleri köklü bir değişime uğramıştır. Küreselleşmenin ve dijitalleşmenin artan etkisiyle, kültürel iş birliği dinamikleri yeniden şekillenmiştir. Bu dönüşüm öncesinde, kültür enstitüleri (Kulturinstitut) eğitim, bilim ve kültürel iş birliği alanındaki geniş kapsamlı tedbirlerden sorumluyken, günümüzde bu yapılar ‘Kültür Forumu’ (Kulturforum) adını taşımakta olup, faaliyet alanları büyük ölçüde sanat etkinlikleri ve bilim diplomasisine yardımcı hizmetlerle sınırlandırılmıştır.

Batı dünyasında ise Paris, Londra ve New York gibi şehirlerdeki kültür enstitüleri, Nazi Rejimi tarafından sürgün edilen Avusturyalı entelektüeller için bağlantı kurabilecekleri ve aidiyet hissedebilecekleri bir alan sunmuştur.

Bu tarihsel örnek, kültür enstitülerinin zaman içinde farklı işlevler üstlenebilen esnek yapılar olduğunu göstermektedir. Önceden kültür enstitülerinin sorumluluğunda olan birçok yetki, diğer bakanlıklar ve kurumlar tarafından devralınmıştır (Stadler, 2023, s. 277).

Federal Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı tarafından bağımsız uluslararası eğitim iş birlikleri yürütülmektedir. Yurt dışında sekiz⁹ Avusturya okulu bulunmaktadır. Bu okullar tarihi, ekonomik ve kültürel politikalar göz önünde bulundurularak

⁹ Avusturya okulları Budapeşte’de iki tane olmak üzere, Prag, İstanbul, Guatemala, İşkodra, Querétaro ve Liechtenstein’de bulunmaktadır.

kurulmuştur. Yurt dışındaki en eski Avusturya okulu, 19. yüzyılda kurulan İstanbul'daki Sankt-Georgs-Kolleg'dir. Bunu, 20. yüzyılın ortalarında açılan Guatemala'daki Avusturya Okulu izlemiştir. Demir Perde'nin yıkılmasından sonra ve Avusturya'nın kalkınma politikaları doğrultusunda Avusturya Dışişleri Bakanlığı ile iş birliği içinde diğer yurt dışı okulları da kurulmuştur. Okullar, bulundukları yere bağlı olarak vakıflar, dernekler veya dini tarikatlar tarafından yönetilmektedir (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2025).

Avusturya'nın kültürel hizmet politikaları, Ragazzi'nin (2014) sembolik ve kültürel politikalar kategorisi içinde, devletin diaspora ile bağ kurma çabasının en somut örneğini oluşturmaktadır. 31 Avusturya Kültür Forumu, 65 Avusturya Kütüphanesi ve yurt dışındaki 8 Avusturya Okulu, devletin 'yumuşak güç' stratejisinin araçları olarak işlev görmektedir. Bu kurumlar, vatandaşlık şartı aramadığı için hem Pasaportlu hem de Kalben Avusturyalıları kapsamakta; dolayısıyla kültürel hizmetler, çalışma kapsamında iki grup arasında en kapsayıcı politika alanını oluşturmaktadır. Ancak bu kurumların önemli bir kısmı, doğrudan diaspora politikasının değil, Avusturya'nın genel dış kültür politikasının ve bilim diplomasisinin unsurlarıdır. 1989/90 sonrası kültür forumlarının işlevlerinin sanat etkinlikleri ve bilim diplomasisine yardımcı hizmetlerle sınırlandırılması, bu kurumların diaspora ile bağ kurma misyonunun zaman içinde zayıfladığını göstermektedir. Buna karşılık, yurt dışındaki Avusturya Okulları ve kütüphaneleri her ne kadar kuruluş amaçları arasında genel kültürel diplomasi ve kalkınma hedefleri de yer alsa da, aynı zamanda özellikle ikinci ve üçüncü kuşak diaspora vatandaşların ana vatan kültürüyle bağ kurmasına potansiyel olarak katkı sağlayabilecek bir işlev üstlenebileceği değerlendirilmektedir. Ancak mevcut veriler, bu kurumların diaspora vatandaşları tarafından ne ölçüde ve nasıl kullanıldığına dair doğrudan bir bilgi sunmamaktadır; bu nedenle ikili işlevsellik olasılığı, doğrulanmış bir bulgu olarak değil, olası bir yorum olarak sunulmaktadır. Kültürel hizmetler, vatandaşlık temelli haklardan farklı olarak daha kapsayıcı olmakla birlikte, bu alandaki politikaların diaspora vatandaşlarının taleplerinden çok Avusturya'nın uluslararası imajını güçlendirme amacına hizmet ettiği görülmektedir.

TARTIŞMA

Avusturya'nın diaspora politikası, Ragazzi'nin (2014) tipolojisi ışığında değerlendirildiğinde 5 ideal tipten doğrudan birine karşılık gelmediği, ancak büyük ölçüde 'expatriate state' tipine yakın bir profil sergilediği görülmektedir. Avusturya'nın kültür ve eğitim odaklı yatırımları (31 Kültür Forumu, 65

Kütüphane, 8 okul) ve gelişmiş, yüksek gelirli ülkelere (Almanya, İsviçre, ABD, Birleşik Krallık) yoğunlaşan bir diasporaya hizmet sunması, Ragazzi'nin expatriate tipini tanımlayan temel özelliklerle örtüşmektedir. Ragazzi'nin de belirttiği gibi, expatriate devletlerde yurt dışında oy kullanma hakkı sunulabilir ama bu zorunlu bir unsur değildir; Avusturya'nın 1989 Anayasa Mahkemesi kararından bu yana giderek genişleyen ve 2023'te dijitalleşen seçmen kütüğüne kayıt ve bilgi güncelleme imkânına sahip yurt dışında oy kullanma hakkı, bu açıdan expatriate profilinin ortalamasının üzerinde bir siyasi katılım kapasitesine işaret etmektedir. Buna karşılık Ragazzi'nin (2014) 'global-nation' kümesinde yer alan İrlanda gibi ülkelerin, vatandaşlığı soy bağı yoluyla torun kuşağına kadar genişleten ve diasporayı ulusal kimliğin ayrılmaz bir parçası sayan yaklaşımıyla kıyaslandığında, Avusturya'nın vatandaşlık politikasının daha çekingen bir çizgide kaldığı görülmektedir. Ancak bulgular, bu expatriate profilinin tek biçimli olmadığını, boyuttan boyuta değişen bir iç gerilim taşıdığını da göstermektedir. Vatandaşlık başlığında, başka bir vatandaşlığın gönüllü olarak edinilmesi durumunda Avusturya vatandaşlığının bir ön izinle (Beibehaltungsgenehmigung) korunabilmesi, devletin bireylerin uluslararası kimliği üzerinde bir tür veto yetkisini muhafaza ettiğini göstermektedir. Bu durum, benzer bir tarihsel-hukuki mirası paylaşan Almanya ile karşılaştırıldığında daha da belirgin hale gelmektedir: Almanya, 2024 yılında yürürlüğe giren Vatandaşlık Hukuku Modernizasyon Yasası (StARModG) ile Avusturya'nınkiyle aynı adı taşıyan 'Beibehaltungsgenehmigung' (koruma izni) şartını tamamen kaldırmış ve çifte vatandaşlığı genel olarak serbest bırakmıştır (Gesetz zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts, 2024). Avusturya'nın söz konusu mekanizmayı hala korumakta olması, ülkeyi bu spesifik alanda kendisiyle aynı 'expatriate' kümesinde yer alan komşusundan belirgin biçimde ayırmaktadır.

Sosyal koruma başlığında ise, yurt dışındaki emeklilerden yılda bir yaşam belgesi (Lebensbestätigung) talep edilmesi, hakka erişimin devletten vatandaşa devredilen bir denetim yükümlülüğüne bağlandığını ortaya koymaktadır.

Siyasi katılım başlığında ise, dış oy hakkının yalnızca 4 federal eyalette tanınması, aynı boyut içinde bir çelişkiye işaret etmektedir: genel düzeyde hak tanıma yönünde ilerleyen devlet, yerel düzeyde bu hakkı kısıtlı tutmaya devam etmektedir. Vatandaşlık ve sosyal koruma başlıklarında tespit edilen ön izin ve yaşam belgesi zorunluluğu ile birlikte değerlendirildiğinde, bu bulgular Avusturya'nın diaspora politikasının Ragazzi'nin (2014) ikinci analitik eksenini olan hak tanıma/katılım ile kısıtlama/denetim ekseninde tutarlı bir çizgi izlemediğini, konudan konuya ve düzeyden düzeye değişen bir örüntü sergilediğini göstermektedir.

Avusturya'nın 'indifferent' veya 'managed labor' tiplerine de karşılık gelmediği belirtilmelidir: ülke, kültürel hizmetler, oy hakkı düzenlemeleri ve AÖWB gibi kurumlarla diasporasına yönelik aktif politikalar geliştirdiğinden 'indifferent' (ilgisiz) tipin karakteristiği olan genel ilgisizlikten uzaktır; benzer şekilde dönenler için yatırım şemaları veya iş gücü odaklı bir politika geliştirmediğinden 'managed labor' tipi ile de örtüşmemektedir.

Çalışmanın kurumlar bölümünde ortaya konan 'Paternalist bir kontrol anlayışı mı, yoksa hizmet merkezli bir destek mi?' sorusu, bulguların bütünü ışığında yeniden ele alındığında daha net bir cevaba kavuşmaktadır. Ragazzi'nin (2014) bürokratik kontrol boyutuna ait tipik göstergeler (hareket kısıtlaması, polislik şüphesi) Avusturya'nın incelenen düzenlemelerinde gözlemlenmemiştir; dış temsilcilikler, ID Austria dijital kimlik sistemi ve merkezi nüfus kayıt sistemi büyük ölçüde hizmete erişimi kolaylaştırma amacı taşımaktadır. Buna karşılık, yukarıda sıralanan vatandaşlık, sosyal koruma ve siyasi katılım örnekleri, sınırlı ama anlamlı bir denetim/asimetri eğiliminin de var olduğunu göstermektedir.

Kültürel hizmetler ise vatandaşlık şartı aramaması ve hem Pasaportlu hem Kalben Avusturyalıları kapsamaması bakımından, bu ekseninde hak tanıma/katılım ucuna en yakın duran boyut olarak öne çıkmaktadır; Avusturya Vatandaşlarını Destekleme Fonu'nun 2007'den itibaren 'eski Avusturyalıları' da açılmış olması da bu kapsayıcı eğilimin sosyal koruma alanındaki sınırlı bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Bu bulgular bir arada ele alındığında, Avusturya'nın diaspora politikasının saf bir kutupta değil, expatriate tipine yakın ama boyuttan boyuta değişen bir hizmet-denetim dengesi üzerine kurulu, melez bir yapı sergilediği söylenebilir. Bu melez yapı, kurumlar bölümünde ulaşılan 'hem himayeci hem de bireysel sorumluluğu teşvik eden bir sistem' tespiti ile tutarlılık göstermekte; Avusturya'nın diaspora politikasının tek bir ilkeye değil, her boyutta farklılaşan, tarihsel sorumluluk (Nazi dönemi mağdurlarına yönelik istisnalar) ile güncel idari/mali kaygılar arasında şekillenen pragmatik bir mantığa dayandığını göstermektedir.

SONUÇ

Buraya kadar değinilenler Avusturya devletinin yurt dışında yaşayan vatandaşlarına olan desteğinin çeşitli alanlarda ortaya konulduğunu göstermektedir. Avusturya Diaspora Politikası, tarihsel olarak gelişen ve farklı sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap veren kurumsal, sosyal ve politik mekanizmalar tarafından şekillendirilmiştir.

Avusturya Diaspora Politikasının merkezi unsurlarından biri, diplomatik misyonlar tarafından sağlanan idari destektir. 130'dan fazla ülkede bulunan diplomatik ve fahri konsolosluk temsilcilikleri ile Avusturya hükümeti, vatandaşlarının yurt dışındaki temel hizmetlere erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kurumlar, dış temsilciliklerin genel görev alanları olan resmî belgelerin düzenlenmesinin yanı sıra, özellikle acil durumlarda sosyal ve hukuki destek de sağlamaktadır. Avusturya Diaspora Politikasının en etkin unsurları arasında Avusturya kültürel kimliğinin yurt dışında tanıtılması için Avusturya Kültür Forumları'nın düzenlenmesi, Avusturya Kütüphaneleri veya uluslararası Avusturya okulları gibi girişimlerin gerçekleştirilmesi ile yurt dışındaki Avusturyalılar ile ana vatanları arasındaki bağın korunmaya çalışılması bulunmaktadır.

Avusturya Diaspora Politikası kapsamında sunulan bir diğer önemli yasal hak ise, yurt dışındaki Avusturyalıların oy verme hakkıdır. Yurt dışında yaşayan Avusturyalılar için posta yoluyla oy kullanma hakkı 1990 yılından bu yana tanınmış olmasına rağmen, şahitlik şartı gibi kısıtlamalar nedeniyle 2007 yılına kadar prosedürün uygulanması zahmetli olmuştur. Daha sonra yapılan düzenlemelerin olumlu etkileri bulunmakta fakat özellikle kayıt ve oy kullanma son tarihleri ile ilgili zorluklar devam etmektedir. Siyasi katılım konusunda Avusturya devletin çözüm odaklı çalışmalarına rağmen, hâlâ yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Avusturya'nın Diaspora Politikası kapsamındaki en tartışmalı konu çifte vatandaşlık konusudur. Avusturya devleti geleneksel olarak çifte vatandaşlığa karşı kısıtlayıcı bir politika izlemektedir. Bu durum, Avusturya vatandaşlarının başka bir vatandaşlığa geçmeleri durumunda genellikle Avusturya vatandaşlıklarını kaybettiklerini göstermektedir. Özellikle Nazi Rejimi'nin kurbanları ve soy bağından olan kişiler için bazı istisnaların getirilmiş olması, Avusturya Diasporası için yapılan düzenlemelerde tarihsel ve siyasi faktörlerin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Son yıllarda vatandaşlık düzenlemesinde gerçekleştirilen yasal değişikliklerin çoğunu, esas olarak Nazi döneminde göç etmeye zorlananlara yaşadıkları zorlu günlerin “bedeli” şeklinde yorumlamak mümkündür. Vatandaşlık Yasasındaki bu düzenlemeler, diaspora politikasının birçok açıdan tarihsel adaletsizliklere karşı bir adım olduğuna işaret etmektedir. Fakat yurt dışında yaşayan birçok Avusturyalı, kendilerini günümüzün küreselleşmiş dünyasında bulduğundan, Avusturya Diasporasına yönelik vatandaşlık yasasındaki düzenlemelerin gevşetilmesi ve çifte vatandaşlığa müsaade edilmesi için talepler sürekli artmaktadır. Bu konu, Almanya'nın 2024 tarihli benzer bir reformla karşılaştırılarak Tartışma bölümünde daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Avusturya Diasporasında diğer önemli bir husus ise sosyal güvenlik konusudur. Avusturya'nın AB üyesi ülkelerdeki sosyal güvenlik hakları, AB koordinasyon mekanizmalarıyla güvence altına alınmış olsa da Avrupa dışındaki ülkeler için eksikliklerin bulunduğunu söylemek mümkündür. Özellikle sağlık sigortası ve işsizlik yardımı alanlarında, yurt dışındaki pek çok Avusturyalının finansal yükünü hafifletici bir düzenleme yoktur. Sosyal güvenlik kapsamında olumlu olarak nitelendirilebilecek bir konu ise, yurt dışında yaşayan birçok Avusturyalının yurt dışında emeklilik haklarını talep etmelerini sağlayan emeklilik sisteminin bulunmasıdır.

Sonuç olarak, sunulan çalışma Avusturya'nın her ne kadar diasporaya yönelik yapıcı bir politika izlediğini gösterse de birçok alanda iyileştirme yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Mevcut mekanizmalar Avusturya Diasporasını desteklemek için iyi bir temel sağlamakla birlikte, özellikle vatandaşlık hukuku, sosyal güvenlik ve siyasi katılım alanlarında önemli eksiklikler bulunmaktadır. Çalışmanın bulguları, mevcut düzenlemelerin önemli bir kısmının Nazi dönemi mağdurlarına yönelik tarihsel sorumluluklar çerçevesinde şekillendiğini, bu kapsama girmeyen diaspora vatandaşlarının taleplerinin (çifte vatandaşlık, sosyal haklara erişim, siyasi katılımın kolaylaştırılması) ise görece arka planda kaldığını göstermektedir.

Bu bağlamda, çifte vatandaşlık hakkının kademeli olarak genişletilmesi, ID-Austria dijital kimlik sistemine erişimin kolaylaştırılması ve kültürel temsil kapasitesinin güçlendirilmesi, bulgulara dayalı olarak tartışılabilir politik seçenekleri arasındadır. Ancak bu önerilerin uygulanabilirliği ve olası etkileri, Avusturya'nın mevcut vatandaşlık ve sosyal politika yapısının tarihsel ve hukuki sınırlılıkları çerçevesinde daha ileri araştırmaları gerektirmektedir. Tartışma bölümünde Almanya örneği üzerinden yapılan karşılaştırma, benzer tarihsel-hukuki mirasa sahip ülkelerin dahi bu alanda farklı politika tercihleri yapabildiğini göstermektedir; bu nedenle Avusturya'da atılacak adımların kendi kurumsal ve tarihsel koşulları göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Abkommen zwischen der Republik Österreich und den Vereinigten Staaten von Amerika im Bereich der Sozialen Sicherheit, BGBl. Nr. 511/1991 (1991).
- Abkommen zwischen der Republik Österreich und der Republik Serbien über Soziale Sicherheit, BGBl. III Nr. 155/2012 (2012).
- Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, BGBl. I Nr. 145/2024 (2024).

- Anthias, F. (1998). Evaluating 'diaspora': Beyond ethnicity? *Sociology*, 32(3), 557–580. <https://doi.org/10.1117/S0038038598000091>
- Auslandsösterreicher-Weltbund. (2019). Umfrage 2019: Auslandsösterreicher/innen und ihre Staatsbürgerschaft – Auswertung der Ergebnisse (11. September bis 16. Oktober 2019). <https://www.weltbund.at/wp-content/uploads/2020/02/Umfrage-Auswertung-17-10-2019-2.pdf>. Erişim: 23.04.2025.
- Änderung des Staatsbürgerschaftsgesetzes 1985, BGBl. I Nr. 48/2022 (2022).
- Baltl, H., & Kocher, G. (2004). *Österreichische Rechtsgeschichte*. Leykam.
- Bauböck, R., & Valchars, G. (2021). Non-toleration of dual citizenship in Austria. In R. Bauböck & M. Haller (Eds.), *Dual citizenship and naturalisation: Global, comparative and Austrian perspectives* (pp. 207–222). Austrian Academy of Sciences Press.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bundesgesetz über den Auslandsösterreicher-Fonds, BGBl. I Nr. 83/2020 (2020).
- Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung. (2025). Österreichische Auslandsschulen. https://www.bmbwf.gv.at/Themen/euint/im/wwu/mp_asn/oeas.html. Erişim: 12.04.2025
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2023). Büro für AuslandsösterreicherInnen und digitale Anwendungen in der konsularischen BürgerInnenbetreuung – Abteilung IV.3. <https://www.bmeia.gv.at/ministerium/geschaeftseinteilung/abteilung-iv3>. Erişim: 14.04.2025
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025a). Auslandsösterreicher-Fonds. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/information-fuer-auslandsoesterreicherinnen-und-auslandsoesterreicher/services>. Erişim: 12.04.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025b). Doppelstaatsbürgerschaft. <https://www.bmeia.gv.at/oeb-bern/service-fuer-buergerinnen/ausweise-und-dokumente/staatsbuergerschaftsnachweis/doppelstaatsbuergerschaft>. Erişim: 14.04.2025.

- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025c). Information für Auslandsösterreicherinnen und Auslandsösterreicher. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/treffpunkt-auslandsoesterreicherinnen>. Erişim: 03.05.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025d). Leben im Ausland. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland>. Erişim: 14.04.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025e). Offizielle Vertretungen Österreichs. <https://www.bmeia.gv.at/botschaften-konsulate/suche-nach-oesterreichischen-vertretungen/welche-arten-von-vertretungen-gibt-es>. Erişim: 27.02.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025f). Reisewarnungen. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/reisewarnungen>. Erişim: 14.04.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025g). Rückkehr von Auslandsösterreicherinnen und Auslandsösterreichern nach Österreich in besonderen Notlagen. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/soziales-gesundheit/rueckkehr-von-auslandsoesterreicherinnen-und-auslandsoesterreichern-nach-oesterreich-in-besonderen-notlagen>. Erişim: 14.04.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025h). Vertrauensärztinnen und Vertrauensärzte. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/vertrauensaeztinnen-und-vertrauensaeerzte>. Erişim: 14.04.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025i). Vereinigungen im Ausland. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/information-fuer-auslandsoesterreicherinnen-und-auslandsoesterreicher/services>. Erişim: 14.04.2025.
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. (2025j). Wahlen und direkte Demokratie. <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/wahlen-und-direkte-demokratie>. Erişim: 14.04.2025.
- Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz. (2024, 8 Şubat). Informationen zur Opferfürsorge in Österreich.

<https://www.sozialministerium.at/Themen/Soziales/Sozialentschaedigung/Opferfuersorge.html>. Erişim: 10.04.2025

Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz. (2025, 20 Ocak). Zwischenstaatliche Beziehungen Österreichs im Bereich der sozialen Sicherheit auf einen Blick. https://www.sozialministerium.gv.at/dam/jcr:963b8434-be28-4c6b-81c0-03b017e30c1b/Abkommensübersicht_Stand%2020012025.pdf. Erişim: 14.04.2025

Burka, A. (2011). *Was blieb vom Fenster in den westen? Zur Auslandskulturpolitik Österreichs in Ostmitteleuropa seit 1945 am Beispiel Polens und der Tschechoslowakei/Tschechiens*. Peter Lang.

Chmelar, H. (Ed.). (1992). *Nach Amerika* (Burgenländische Forschungen, No. 9 [Special Issue]). Amt der Burgenländischen Landesregierung.

Cohen, R. (1997). *Global Diasporas: An introduction*. UCL Press.

Dujmovits, W. (1989). Wahlrecht für Auslandsösterreicher. Burgenländische Gemeinschaft, (5/6), 1–2.

Dujmovits, W. (2000). *Auslandsösterreicherwahlrecht und Briefwahl*. Verlag Österreich.

Dürriegl, G. (2007). Einbürgerung ohne Verlust. Rot-Weiß-Rot – Magazin für Auslandsösterreicher, (2007/4), 13.

Europäische Kommission. (2022, 2 Eylül). Bericht der Kommission an das europäische Parlament und den Rat. Brüssel. https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/EU/111094/imfname_11174431.pdf. Erişim: 12.04.2025.

Europäisches Parlament und Rat der Europäischen Union. (2004). Verordnung (EG) Nr. 883/2004 des Europäischen Parlaments und des Rates.

Familienlastenausgleichsgesetz 1967, BGBl. Nr. 376/1967 (1967).

Faßmann, H., & Münz, R. (1996). *Migration in Europa: Historische Entwicklung, aktuelle Trends und politische Reaktionen*. Campus Verlag.

Gerichtshof der Europäischen Union. (2022, 16 Haziran). Rechtssache C-328/20. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=252462&pageIndex=0&doclang=DE>. Erişim: 12.04.2025

Gesetz zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts (StARModG), BGBl. 2024 I Nr. 104 (2024).

- Hettlage, R. (1993). Diaspora: Umrisse zu einer soziologischen Theorie. In M. Dabag & K. Platt (Eds.), *Identität in der Fremde* (ss. 75–105). N. Brockmeyer.
- Indjein, T., Mikl, P., & Autengruber, C. (2020). Die kulturellen Auslandsbeziehungen des Bundesministeriums für Europäische und Internationale Angelegenheiten – Grundlagen, Schwerpunkte und Programme. Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten.
https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Kultur/Publikationen/Grundlagendokument.pdf. Erişim: 12.04.2025
- John, M. (1996). Arbeitslosigkeit und Auswanderung in Österreich 1919–1937. In T. Horvath & G. Neyer (Eds.), *Auswanderungen aus Österreich: Von der Mitte des 19. Jhdts bis zur Gegenwart* (ss. 83–110). Böhlau.
- Lühr, H., Scholz, L., & Groß, M. (2024). *Handbuch digitale Verwaltung*. Kommunal- und Schul-Verlag.
- Nationalrats-Wahlordnung 1971, BGBl. Nr. 391/1970 (1970).
- Nationalrats-Wahlordnung 1992, BGBl. Nr. 471/1992 (1992).
- Nehammer, K. (2022). Zum 70-jährigen Jubiläum des Auslandsösterreicherweltbundes. Rot-Weiß-Rot – Magazin für Auslandsösterreicher, (2022/1), 7.
- Neisser, H. (1990). *Bundeswahlrecht und direkte Demokratie: Gesetzesausgabe mit Erläuterungen und einer Sammlung der Judikatur*. Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei.
- Neugebauer, F. (2007, 24 Mayıs). Ausschussbericht. Verfassungsausschuss – Österreichisches Parlament.
https://www.parlament.gv.at/dokument/XXIII/I/130/fnameorig_079511.html. Erişim: 14.04.2025
- Neyer, G. R. (1996). Auswanderungen aus Österreich: Ein Streifzug durch die „andere Seite“ der österreichischen Migrationsgeschichte von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zur Gegenwart. In H. Schreiber, L. Gensluckner, M. Jarosch & A. Weiss (Eds.), *Auswanderungen aus Österreich: Von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zur Gegenwart* (ss. 14–26). Böhlau.
- Opferfürsorgegesetz, BGBl. Nr. 183/1947 (1947).

- Österreichs digitales Amt. (2025, 9 Nisan). Registrierungsbehörden. <https://www.oesterreich.gv.at/id-austria/registrierungsbehoerden.html>. Erişim: 14.04.2025
- Pensionsversicherungsanstalt. (2025, 19 Şubat). Internationale Beratungstage: Beratung zum Pensionsrecht für Auslandsbeschäftigte. <https://www.pv.at/web/service-und-kontakt/internationale-beratungstage>. Erişim: 14.04.2025
- Pink, O. (2017, 25 Mart). Die Ein-Millionen-Diaspora. *Die Presse*. <https://www.diepresse.com/5189917/die-ein-millionen-diaspora>. Erişim: 27.02.2025
- Ragazzi, F. (2014). A comparative analysis of diaspora policies. *Political Geography*, 41, 74–89. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2013.12.004>
- Spindelegger, M. (2010, 19 Temmuz). Antwort auf parlamentarische Anfrage. Österreichischer Nationalrat. https://www.parlament.gv.at/dokument/XXIV/AB/5412/imfname_192535.pdf. Erişim: 14.04.2025
- Staatsbürgerschaftsgesetz 1949, BGBl. Nr. 276/1949 (1949).
- Staatsbürgerschaftsgesetz 1985, BGBl. Nr. 311/1985 (1985).
- Staatsbürgerschaftsgesetz-Novelle 1985, BGBl. Nr. 202/1985 (1985).
- Staatsbürgerschafts-Novelle 1973, BGBl. Nr. 394/1973 (1973).
- Staatsbürgerschafts-Überleitungsgesetz, StGBI. Nr. 59/1945 und 60/1945 (1945).
- Stadler, A. (2023). Auslandskulturpolitik. In M. Senn, F. Eder & M. Kornprobst (Eds.), *Handbuch Außenpolitik Österreichs* (ss. 269–283). Springer Fachmedien.
- Statistik Austria. (2025, 11 Şubat). Bevölkerung zu Jahres-/Quartalsanfang. Statistik Austria – Die Informationsmanager. <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/bevoelkerungsstand/bevoelkerung-zu-jahres-/quartalsanfang>. Erişim: 27.02.2025
- Stein, R., & Wenda, G. (2023). Die neue Wahlkarten-Logistik. *RFG – Die Schriftenreihe Recht & Finanzen für Gemeinden*, (1), 13–30. <https://gemeindebund.at/publikation/rfg-die-schriftenreihe/>. Erişim: 14.04.2025

Tölölyan, K. (1991). The Nation-State and its others: In lieu of a preface. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1 (1), 3–7. <https://doi.org/10.1353/dsp.1991.0008>

Wahlrechtsänderungsgesetz 2007, BGBl. I Nr. 28/2007 (2007).

Wählerevidenzgesetz 1973, BGBl. Nr. 601/1973 (1973).

Weis, P. (1979). *Nationality and Statelessness in International Law*. Brill | Nijhoff.

EXTENDED ABSTRACT

Objective: Historically, Austria has been a country of emigration, dating back to the Habsburg Monarchy. Over time, this pattern has resulted in the formation of a significant Austrian diaspora, which currently comprises approximately one million members worldwide, concentrated mainly in Germany, Switzerland, the United Kingdom, and the United States. In the era of globalization, diaspora communities exert an increasingly pronounced influence on both foreign and domestic politics, and Austria has introduced a series of policies for citizens living abroad, although these measures remain limited in scope. Existing literature on Austria's diaspora policy is largely descriptive and does not address the 1945–2025 period as a whole within a systematic analytical framework, and no comparable study exists in the Turkish literature. Accordingly, the study aims to examine Austria's diaspora policy within Ragazzi's (2014) five-dimensional analytical framework (symbolic, cultural, citizenship, socio-economic, and bureaucratic-control policies) and to evaluate the extent to which the legal arrangements adopted between 1945 and 2025 meet the expectations of the diaspora.

Method: The study is based on a qualitative document analysis of legal, institutional and official sources concerning Austria's diaspora policy between 1945 and 2025. Following Bowen's (2009) four-stage procedure, legal texts were obtained from Austria's official legal database (RIS), institutional materials were collected from the Federal Ministry for European and International Affairs (BMEIA), the Pension Insurance Institution (PVA), the Austrian Parliament and the Austrian World Federation (AÖWB), and relevant academic publications were reviewed. Documents were selected based on their relevance to the 1945–2025 period and their direct bearing on Austrian citizens living abroad. The selected documents were coded deductively using Ragazzi's (2014) typology and grouped under four themes – citizenship, political participation, social protection

and cultural services – before being interpreted along Ragazzi's second analytical axis of rights recognition/participation versus restriction/control.

Findings: The findings show that Austria's diplomatic missions provide broad administrative and legal support to the diaspora, while cultural ties are maintained mainly through the Austrian Cultural Forum, Schools, and Libraries abroad. Regarding political participation, Austrians abroad gained voting rights in the 1970s, and postal voting became fully practicable after the 1990 and 2007 reforms. On citizenship, Austria maintains a broadly restrictive stance toward dual nationality, requiring prior administrative permission with only limited exceptions. In social protection, Austrians outside the EU face gaps in healthcare, unemployment and pension support, and must submit an annual proof-of-life document to retain pensions. Overall, these patterns place Austria closest to Ragazzi's (2014) "expatriate state" type, combining strong political participation with persistent, dimension-specific administrative control.

Discussion and Conclusion: The results of this study indicate that, although Austria's diaspora policy is generally consistent with its historical responsibilities – particularly toward victims of the Nazi era – it does not fully meet the current expectations of the broader diaspora regarding citizenship, political participation, and social rights. Rather than corresponding to a single ideal type, the policy displays a hybrid structure combining service orientation with dimension-specific control, shaped jointly by historical responsibility and present-day administrative considerations. More inclusive and flexible reforms could better align policy with diaspora needs, although such steps must be evaluated within Austria's own institutional and historical constraints.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanılmamıştır.